

SOCIETAT HUMORÍSTICA
LA GRÈCIA GROGA
(Vilanova i la Geltrú, 1903-1939)

Albert Tubau

1993

Justificació

1. Preàmbul
2. Humor i tradició
3. L'època de *La Grècia*
4. Societats
5. Neix *La Grècia*
6. L'estatge grec
7. Cafè i cafeters
8. Els grecs
9. Organització social
10. Humor i anècdotes
11. El Carnaval grec-groc
12. Beneficència
13. El Carnestoltes
14. Compromís
15. Festes i activitats
16. L'eriçó grec
17. El *Tanorio*
18. Les caramelles

Epíleg

Per a la Guisla,
en record de l'Àlvar Tubau, el seu besavi.
Vilanoví, i de *la Grècia*.

JUSTIFICACIÓ

Vilanova, podem afirmar que ha estat tradicionalment una vila associativa. Des de la meitat del segle passat una munió d'entitats de tota mena han anat apareixent i desapareixent. Malgrat això existeix, al meu entendre, un buit important de monografies locals que ens acostin al coneixement de la realitat i les particularitats d'aquestes entitats.

En aquest sentit, em semblava oportú dedicar aquest petit treball a La Grècia Groga, en tant que vilanovina i estretament vinculada al Carnaval, un fenomen poc menys que inherent a la personalitat de Vilanova i la Geltrú. Fer-ho de "la Grècia" no n'és pas cap casualitat.

Com a nét de l'Àlvar Tubau, una de les persones que més ajudaren a divulgar la memòria d'aquella entitat i del seu esperit, em sentia abocat i obligat a no deixar perdre algunes de les seves aportacions i els seus records.

La inexorable llei natural no ho va permetre de forma directe. Calia, doncs, escutar la minsa i dispersa documentació existent, així com aprofundir i contrastar les opinions i els records dels pocs "grecs" encara presents.

En la tasca, vaig poder descobrir alguns dels aspectes més inèdits de l'entitat, així com tenir l'oportunitat de poder reviscolar tots aquells records i anècdotes escoltades infinitat de cops en boca del meu avi, tot aprofitant tantes i tantes tertúlies i sobretaules i la seva ja més que innata predisposició.

Aproximar-se a les peculiaritats de “la Grècia”, contribuir modestament al seu coneixement i difusió, advertir si cal, de la seva existència i incitar a aprofundir en l’estudi d’aquesta i altres entitats, era la única vocació que ha guiat les línies que ara s’inicien.

Suggeriments, esmenes i aportacions hi són ben rebudes, tant les opinions més plausibles com les crítiques més incisives, perquè unes i altres ajuden a fer camí.

Que el recorregut per aquest bocí de la nostra tradició associativa i carnavalesca us sigui plaent i ... bon humor !!

1. PREÀMBUL

“Podem dir que la Grècia Grogga fou l'últim reducte de l'humor vilanoví”.¹ Aquestes paraules de l'escriptor Xavier Garcia en el seu text dedicat al Carnaval vilanoví, són il·lustratives del significat i de l'existència d'aquella societat humorística vilanovina. El seu final infortunat fou la cloenda de moltes coses, també el d'una etapa, d'una manera d'ésser i de fer, no pas ni millor ni pitjor que les anteriors o que les més recents, tant sols diferent.

La “Grècia” fou una entitat per riure i per fer riure, una noble tasca, com diu el tòpic, antiga com la pròpia humanitat doncs d'una actitud humana parlem, però que tantes dificultats entranya, més i quan la realitat i les circumstàncies es mostren sovint adverses.

Fou una entitat com tantes d'altres a la nostra comarca, d'una efervescent realitat associativa, de vida curta però intensa. Naixia el 1903 de bracet de les esperances que ofería l'entrada del nou segle i moria aquell fatídic 1939, en que també morien tantes il·lusions i esperances, com a conseqüència d'aquella guerra fratricida que com resta escrit al monòlit de la vila de Cubelles “...no hauria d'haver estat”.

Foren anys de fets importants, anys de mancances i vicissituds però també d'àmplies expectatives. I en aquella realitat a voltes mesquina, contradictòria, fanàtica si cal, “la Grècia” aplegava vilanovins d'origen i d'adopció amb la voluntat potser pueril, potser ingènua, però tant humana de riure i de fer riure.

A partir d'ara ens referirem a La Grècia Grogga i als seus associats com la Grècia, els grecs, o els grecs-grocs, sense cap mena de signes de puntuació.

¹ Garcia, Xavier. *Vilanova i la Geltrú i el seu gran Carnaval*. p.396

2. HUMOR I TRADICIÓ

Encetem amb les paraules de Josep M^a Cadena quan afirma: “Malaguanyat el poble que no tingui humor. Una de les arrels del poble català, aquella que li dona la millor saba, és l'humor”.² I encara una impressió més: “l'humor es una òptica, una manera de veure la vida i de copsar-ne totes les particularitats. L'humor es una activitat vital, una forma d'ésser”.

Ben d'acord. Catalunya ha estat tradicionalment un país que ha comptat amb il·lustratives i definitives demostracions del seu sentit de l'humor i de la importància d'aquest en les nostres activitats quotidianes. Mostra evident d'això, ho són les moltes publicacions de caire humorístic que surten al carrer a les primeries de segle, acompanyades d'entitats d'idèntic carisma, capitanejades i nodrides unes i altres per personatges emblemàtics del bon humor.

Tant sols en el primer quart de segle, són diverses les publicacions de tipus satíric que pugnen en el mercat, fent-se lloc al costat de diaris i setmanaris d'informació diversa. *Papitu*, *Cu-cut !*, *L'Esquella de la Torratxa*, *La Campana de Gràcia*, *L'Estevet*, *Cuca-fera* o *El Be Negre*, cap els anys trenta, són fidels exponents del que esmentem.³ Publicacions farcides de signatures il·lustres tant en el text com en els dibuixos, que són el revulsiu i que enriqueixen aquesta forma irònica d'entendre la realitat del moment: Junceda, Opisso, Francesc Pujols, Santiago Rusiñol, Josep Pla, Josep M^a de Sagarra, Valentí Castanys i tants i tants d'altres. La temàtica objecte de la paròdia és força constant, d'un habitual signe polític i social: les eleccions, el sindicalisme, la República, la Guerra del Marroc, el clergat, l'autonomia... Un fil únicament enterbolit en el període de la Dictadura d'en Primo de Rivera.

² Solà, L. *L'humor català. Un segle d'humor català*. p. 5

³ *Ibidem*, p.145

A Vilanova existia també, ja de les dues darreres dècades del XIX, una bona mostra de publicacions de caràcter humorístic: *La llumanera de Vilanova y Geltrú*(1883), *Lo Didot* (1884), *La Cuyna* (1886) o *La Nova Cuyna* (1889) entre d'altres. ⁴

Ja entrat el segle actual, altres publicacions del mateix to continuaven veient la llum, encara que fos de manera fugaç en un primer i únic número. Tal era el cas de *L'Eriçó* (1931) redactat per socis de La Grècia Groga. D'altres publicacions satíriques foren : *Fuet vilanoví* (1904) fet per joves de la vila; *El Pare Crospis* (1906) de clar contingut anticlerical; *El Senyor Ramon* (1913) o *Flirt i Pika-Pika*, nascuts en ambients estudiantils de l'època. ⁵

Apareixen també a cavall de segle algunes entitats humorístiques: El Cel, L'Infern, La Cuyna, que més tard es convertiria en La Nova Cuyna i La Cuyna Vella; La Sembra, La Primavera, la mateixa Grècia Groga i d'altres de semblant trajectòria.

Vilanova comptava a més, amb personatges rellevants i divertits, coneguts de tothom i molts d'ells lligats estretament al fenomen del Carnaval: el Xic Butxaques, el Catòlic; el Corretgero, cantant el *jo te l'encendré...*; el Macaterio, el Peruano, o en Salvador Banús, el Guixa, i tants d'altres vinculats la Grècia Groga que s'aniran esmentant. ⁶

En aquells temps sovintejaven les tertúlies d'àmbit menys o menys humorístic, com la de la farmàcia de Cal Galceran, la rebotiga de Ca l'Ignasi o Cal Violí, o la de Cal Panxo Saladrigas al carrer del Progrés, l'antiga Havanera.

Eren temps de penúries, de feina dura i feixuga, quan n'hi havia , a les fàbriques, a la mar o al camp, però malgrat això, amb forces ganes de passar-ho bé.

⁴ Moral, Sixte. *La premsa en català a Vilanova i la Geltrú*. p. 70

⁵ *Ibidem*, p.76

⁶ Carbonell, Josep *L'humor i el treball a Vilanova*. p. 26

3. L'ÈPOCA DE LA GRÈCIA

La Vilanova del primer terç de segle que visqueren els grecs grocs era una vila marcada, com la majoria, per la dinàmica i les vicissituds de la realitat general, més que per la riquesa de la seva pròpia activitat interna.

En aquest nivell, Vilanova i la Geltrú iniciava el nou segle immersa en la crisi econòmica i social. Crisi agrícola pels efectes encara vigents de la fil·loxera i crisi industrial provocada per la davallada del sector tèxtil arrel de la pèrdua de les darreres colònies americanes.

La societat humorística apareix el 1903, precisament, poc després del tímid reviscolament de la ciutat després del tràngol del darrer quart de segle. La Grècia arriba a remolc de dues fites que permetien un cert optimisme: la creació de l'Escola Superior d'Indústries el 1901 i la Pirelli el 1902. En aquells primers anys apareixen el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria (CADCI), l'Ateneu Enciclopèdic Popular, Solidaritat Catalana, alhora que Enric Prat de la Riba publica *La Nacionalitat Catalana*.

El primer decenni acabaria de forma violent amb l'inici de la guerra del Marroc i la Setmana Tràgica. A casa nostra es construeix el Far de Sant Cristòfol per guia de navegants. Les regnes dels interessos vilanovins a les Corts les ostentaria durant el primer quart de segle el conservador Josep Bertran i Musitu. El 1912 la nostra pagesia assisteix entusiasta la inauguració de les obres del pantà de Foix. Neix la CNT, Eugeni d'Ors publica *La Ben Plantada* i un incendi a la Fàbrica de Mar el 1915 enviava sis-cents treballadors a l'atur.

L'escenari mundial es trasbalsava amb el començament de la Primera Guerra Mundial –la Gran Guerra– d'efectes devastadors entre el 1914 i el 1918. Al nostre País, i enmig de vagues generals i persistents situacions

d'Estat de guerra, es succeeixen els conflictes: la vaga de La Canadenca del 1919, l'inici de l'onada de pistolisme al carrer o el desastre d'Annual al Marroc.

En aquest context la Revolució russa del disset constitueix un obligat punt de referència. L'economia vilanovina es revifa. El 1922, els tallers de la companyia ferroviària MZA, *el Recorrido*, duen a Vilanova una important onada de treballadors i les seves famílies. A l'any següent, la iniciativa local constitueix el Griffi, la primera fàbrica de ciment blanc de l'Estat. La dictadura del general Primo de Rivera arriba el 1923 i provoca la destitució de la majoria d'ajuntaments. Mentre, a Vilanova els aiguats de setembre s'ho emporten tot. L'any següent s'emportarà també el Banc de Vilanova, després de més de quaranta anys de servei.

Al voltant del primer quart de segle torna la calma. S'acaba la guerra del Marroc i el món es fa ressò de la invenció de la penicil·lina per part del doctor Fleming. Amb capital suís s'aixeca la fàbrica de La Calibradora.

Amb l'Exposició Internacional de Barcelona del 1929 arribava també la davallada econòmic-financera amb el crac de la Borsa de Nova York. També feia un crac la dictadura de Primo de Rivera, al que succeïa el general Berenguer. Els anys trenta comportaren una important activitat política: la fi de la monarquia i l'arribada de la República, la Generalitat de Catalunya, l'Estatut i un reguitzell de reformes en molts àmbits. El vilanoví Francesc Macià es convertia en president de la Generalitat de Catalunya.

El 1932, la Caixa de Pensions adquiria la Caixa de Vilanova i deixava a la nostra vila sense cap entitat financera local. El trasbals polític no s'aturava. La revolució del 6 d'octubre del 1934 tenia força impacte als carrers d'una ciutat que ja comptava amb prop de 17.000 habitants.

La societat vilatana seguia el seu camí a ritme de *fox-trot* o de *xarleston* i les fàbriques mantenien la seva activitat intermitent. Les entitats omplien cafès i

sales de ball, com l'Apolló o el Bosc omplien les platees.

L'estiu del 36, però, la boira començava a envair-ho tot, una boira espessa, un ambient enrarit que submergia el en una penombra de tres anys de guerra i alguns altres de propina. El sol ja no tornaria a brillar amb la mateixa força, i per la nostra Grècia aquell fou un eclipsi total i definitiu.

4. SOCIETATS

La societat humorística La Grècia Grogga neix l'any 1903 sota el nom de Els grecs grocs, nom que durà fins dos anys després en que adoptaria el nom definitiu que la donà a conèixer i que l'acompanyaria fins el 1939.

Venia de lluny que Vilanova era una vila de tradició associativa intensa. Fem una pinzellada que ens acosti a aquell entorn associatiu en el que s'inserirà la Grècia i que venia multiplicant-se i enfortint-se des de la meitat del XIX i que assoliria una importància decisiva pel desenvolupament del Carnaval vilanoví.

En un primer estadi i com a superació del que eren les tertúlies de cafè o trobades d'àmbit privat apareixen el que en Xavier Garcia anomena “entitats de temporada” ⁷. Ens en consten algunes: La Floresta (1851), La Unió, La Joventut, La Lira, La Imparcial, La Constància; aquestes darreres cap el 1853; i el Círculo de la Amistad i El Jardín cap el 1854.

De totes formes considerem que la primera entitat estructurada com a tal i consolidada fou el Casino Villanovés el 1850 al que seguirà el Salón de la Juventud Villanovesa el 1851. Dos anys després, dissidents del Casino constitueixen el Círculo Villanovés (1853) amb Joan Samà i Martí com a primer president que feu construir el majestuós local de la Plaça de les Cols. Aviat la nova entitat fou coneguda popularment pel Círcul dels senyors ⁸. El seu local seria ocupat vint anys després pel Fomento del Trabajo, creat a Vilanova el 1904, i posteriorment convertit en Foment de Vilanova, primer, i Foment Vilanoví, després. Trobem també el segle passat una altra societat important, la Societat Artesana (1856) que passarà a dir-se Casino Artesano. Dissidents d'aquesta darrera crearan el Centro Artesano, “Portugal” com la

⁷ Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p.146

coneixien popularment. Ambdues entitats es caracteritzarien per la seva rivalitat.

En una constant de dissidències a la vida associativa vilanovina, membres del Centro Artesano constituïran la humorística La Cuyna, que a les escorrialles de segle es fraccionaria en La Primavera, La Nova Cuyna i La Cuyna Vella, aquests darrers, seguidors de l'entitat originària.

El 1861 es funda el Orfeón Villanovés, nodrits per socis de l'antiga societat coral ja dissolta La Paloma, i del Centro Instructivo. El 1863 passarà a ser Unión Villanovesa.

En aquest emergir d'entitats veuen la llum a cavall de segle: l'Ateneo Villanovés (1877), La Dansa (1896), La Lira Villanovesa (1897), Gran Peña (1898), Els Pescadors (1900), La Sembra (1902) o el Centre Català (1903).

La majoria d'entitats eren de tertúlia i cafè, de trobada, vinculades moltes d'elles abans o després al fet del Carnaval, amb connotacions culturals, lúdiques o benèfiques. La participació en una o altra entitat reflectia a voltes, en aquells temps, essències socials o ideològiques que enquadraven als seus militants malgrat encapçalar els seus estatuts amb aquell repetit article primer que recordava que “èsta sociedad será de recreo, totalmente separado de asuntos politicos y religiosos”.⁹

La rivalitat entre elles tant en època de Carnaval com en altres esdeveniments anuals serà un tret significatiu i tradicional. La majoria de les entitats més grans disposaven de sala de ball i fins i tot d'espais per la representació teatral, el que les convertia en uns temps de migradesa en quant a l'oferta pública d'espectacles i entreteniments en el pol d'atracció d'una majoria de ciutadans. Ja hem esmentat en un altre capítol la importància de moltes publicacions que arrelen a redós d'aquesta vida associativa: *El Ramillete* de la Unió, *La*

⁸ *Ibidem*, p.151

⁹ Arxiu Comarcal del Garraf (ACG). Doc.2797

Cuyna o Fomento del Trabajo. ¹⁰

S'ha ressaltat el caràcter marcadament carnavalesc de moltes de les entitats, i la Grècia Grogga n'és un clar exponent, malgrat l'ofertament d'activitats diverses fora d'aquell àmbit al llarg de l'any, i en les que ens aturarem més detalladament. Malgrat tot, entenem que es fa difícil no catalogar la Grècia com a entitat eminentment carnavalesca i que basava la seva principal raó d'ésser en el culte al Rei Carnestoltes. Aquestes consideracions poden ser prou vàlides per una munió de societats de Vilanova, atrevint-nos a dir que si bé per un costat la consolidació i el paper dinàmic d'algunes societats han contribuït decididament a la pujança del Carnaval, també es ben cert que de forma inversa, el fet carnavalesc ha ajudat al manteniment i a justificar la raó d'ésser de no menys altres entitats, que potser d'altra manera s'haurien dissolt indefugiblement.

¹⁰ Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p.139

5. NEIX LA GRÈCIA

La constitució oficial de la Grècia Groga tal com consta en el llibre d'actes, es fa el 10 de setembre del 1905, malgrat que l'entitat ja està organitzada i estructurada i fent activitats des del 1903, sota el nom de Centre Humorístic Els Grecs Grocs o els Grechs-Grochs.

El *Diario de Villanueva y Geltrú* de 1898 inseria anuncis del cafè-restaurant “La Grecia” d’Antoni Font, que en aquella època oferia, entre d’altres, “badella ab rovellons, calamarçons farcits o menuts de gallina”.

Ignorem si es tracta d’una casualitat, o aquell bar tingué alguna cosa a veure amb el naixement de la nostra societat o l’adopció del nom.

D’altra banda, hi ha indicis que ens apunten que els Grecs-Grocs tingueren el seu origen en altres societats com La Sembra (1902) o el Centre Català (1903).

Possiblement la primera activitat pública de la nova societat fossin les Caramelles, encara que migrades, del dissabte de Pasqua o de Glòria del 1903. El *Diario de Villanueva y Geltrú* del 13 d’abril de 1903 assenyala que els grecs grocs participaren com a colla de caramelles per anar a rebre el diputat a Corts Josep Milà i Pi que s’allotjava a la casa de Pere Pi. Aquell mateix dia també sortiren altres colles com Els Pescadors o el Círcol Catòlic. ¹¹

Malgrat tot, l'entitat era encara desconeguda per la majoria, atès que la seva iniciativa caramel·lística no constava en el programa inicial i oficial d'aquell any.¹² També, possiblement a títol personal i encara no organitzats sota la nova societat, alguns dels socis grecs participaren ja en activitats del Carnaval d'aquell 1903.

Podem doncs, assegurar que el naixement dels grecs-grocs, precedent

¹¹ *Diario de Villanueva y Geltrú*, 13 d'abril de 1903

¹² *Ibidem*, 12 d'abril de 1903

immediat del que seria la Grècia Groga, es produeix entre els mesos de febrer i abril d'aquell any.

El *Diario de Villanueva y Geltrú* de 17 de novembre de 1903 informava que el grup dramàtic de la societat Grecs Grocs interpretarien el dia de Sant Esteve al Teatre Principal la sarsuela *L'Arciseta* amb lletra de Ramon Ill i música de Josep Planas, ambdós vilanovins. També s'interpretaria la comèdia *Un ninot de mollas* i la sarsuela *Primer jo*. Després es faria un ball.

La Grècia naixia en aquella Vilanova que fregava els 12.000 habitants. Una ciutat abatuda per la crisi econòmica i social, producte de la davallada del tèxtil de finals del XIX, i que per primer cop somreia amb l'arribada de l'empresa italiana Pirelli. Decadència a la que els vilanovins feien front sense perdre aquell punt de bon humor i ganes de gatzara que tant bé representaria l'entitat emergent.

Entre els socis inicials hi trobem alguns de no adscrits a cap de les associacions vilatanes, però en general destaquen aquells ciutadans que ja han estat participants actius no tant sols d'entitats ja existents sinó col·laboradors en moltes activitats ciutadanes. D'aquestes darreres entitats hi destaca la societat La Sembra, constituïda l'any 1902 com un intent d'organitzar una Companyia Infantil de Sarsuela, de clara tendència catalanista. Referint-se a aquesta entitat l'escriptor Xavier Garcia constata: “a conseqüència d'aquesta entitat neix el Centre Català el 1903. Alguns dels seus elements ajudaren a formar la Grècia Groga”.¹³

Desconeixem la raó que mogué als impulsors de la nova entitat a batejar-la amb aital nom, però voldríem atribuir-lo un intent de simulació del que la Grècia clàssica representava com a model d'una vida alegre, pervertida i depravada, il·lustrada per les festes celebrades al voltant del solstici d'hivern, amb mascarades, teatre, danses i culte a la disbauxa. L'afegit cromàtic, el

¹³ Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p. 157

groc, no podem atribuir-lo a cap fet concret, i ens decantem a pensar que la seva tria respongui a la similitud d'arrel semàntica de groc-groga amb grec o Grècia. El binomi grec-groc, nom que assumirà inicialment la nova entitat, possibilitava un joc de paraules fàcil i adequat per fer-se popular.

No apareix constància de la raó que converteix el nom dels grecs-grocs original del 1903, amb el de La Grècia Groga dos anys després, i el perquè aquell primer nucli actiu no es constitueix oficialment com a entitat fins l'esmentat 1905. Possiblement, pel caràcter de l'agrupació i pel tarannà dels seus assistents, abocats a la gresca i a la poca-soltada, aquelles formalitats burocràtiques els devien semblar d'allò més superflu i estèril. Tant sols tenien ganes de passar una bona estona i tal vegada l'èxit de l'empresa els sorprengué amb la vertebració d'un aparell organitzatiu i una aflluència de personal que no havien previst i que es veieren obligats a formalitzar. De l'acta de constitució se'n deriva que la demora podia venir provocada per l'aprovació del reglament per part de la "superioritat".

Transcrivim textualment l'acta oficial de constitució de l'entitat tal com consta en el primer full del Llibre d'Actes datat a deu de setembre de 1905, fet que, insistim, no correspon al naixement real del grup que es remunta dos anys enrere: ¹⁴

En la vila de Vilanova y Geltrú a deu de Septiembre de mil noucents cinch reunits en la sala de la casa numero cent vuit de la Rambla Principal los senyors que forman la comissió gestora per la creació de la projectada Societat "La Grècia Groga" el senyor Francesch Oliveras en nom de la mateixa, obra la sesió y manifesta que l'objecte de la reunió com sabian los presents era dar compte d'haver rebut aprobats los Reglaments per la superioritat. Y en consecuencia que procedia la constitució de la mateixa de conformitat en lo disposat en dits estatuts, a cual fé tenia el gust de proposar que'ls reunits es possessin d'acort para la designació dels carrechs de la Directiva, lo que

¹⁴ Llibre d'Actes de la Societat La Grècia Groga, 10 de setembre de 1905

efectuat dona el següent resultat: President - Francesch Oliveras, Vis President - Jaume Torrents, Contador - Joan Ventosa, Tresorer - Joseph Vadell, Secretari - Joseph Vidal. Fent vots los senyors presents per la prosperitat de la Societat.

Es de ressaltar que l'acta oficial de constitució fos escrita en català, no normalitzat encara, atès la poca o nul la presència d'aquest en manifestacions similars. Un fet curiós revela que la circumstància de redactar en català es repeteix amb estranya exclusivitat en aquelles entitats de caire humorístic com la Grècia, l'Infern, el Cel...

Aquell fou el inici dels grecs, el preàmbul de més de tres dècades d'humor vilanoví, dedicats a exportar la rialla lluny, quan calia, de les seves contrades, contribuint malgrat els anys difícils a fer la realitat més simpàtica, més humana, en definitiva. Tot s'estroncà, però, amb aquella guerra incivil, el pitjor i més paradoxal final per a una entitat humorística.

6. L'ESTATGE GREC

“Després de donar el –santo i senya– (nas de barraca, ... Sant Boi), baixarem els tres graons i quedarem submergits en el mar de boira que s'evaporava dels –canaris de trenta– i les panateles”. Així és com descrivien a les pàgines de la revista grega *L'Eriçó* l'entrada al local de l'entitat.¹⁵ Un local fet a mida pels seus propòsits, desendreçat, de presència caòtica, d'ambient espès de fum i d'aroma de cul de tassa de cafè. Gots i tasses amuntegats damunt de taules envoltades de cadires senzilles de fusta posades sense cap ordre ni concert. El local social de la Grècia fou sempre el mateix durant els més de trenta anys d'existència de l'entitat. Situat als baixos del número 108 de la rambla Principal, fent cantonada amb el carrer de l'Havana en el sector sud-occidental, en un immoble avui ja desaparegut i que fins el moment del seu enderrocament presentava a la seva façana una placa commemorativa de l'estada en aquell indret de la societat humorística. L'entitat ocupava aquells baixos propietat d'en Joan Ventosa, soci i comptador de la primera junta de l'entitat.

L'any 1939, a la fi de la Guerra Civil i de l'entitat, el propietari de l'establiment era en Magí “Tineta”, gendre de l'antic propietari, i els baixos del local es dedicaren al comerç de mosaics hidràulics en mans de la Sra. Elvireta Illa.

Una de les primeres accions dutes a terme per la primera junta de la nova entitat fou parlar amb el soci propietari per poder condicionar una de les estances del local com a sala de ball, proposta que fou aprovada pel llogater tot comproment-se a fer ell les obres a canvi d'un lloguer mensual de 75 pessetes a pagar per l'entitat el primer any, 60 ptes. el segon i 50 ptes. en anys

¹⁵ *L'Eriçó*, 28 de desembre de 1931

successius. Cal remarcar que a la primera assemblea general de socis duta a terme el 21 de novembre del 1905, poc més de dos mesos després de la constitució oficial, s'acordava que el pagament mensual del primer any era excessiu per l'entitat i que es negociaria amb el propietari la quantitat de 60 pessetes, complementada amb el valor excedentari del pressupost de les activitats de cada mes.¹⁶ És obvi considerar que aquests excedents mai existiren, al contrari, els pressupostos s'acostumaven a saldar amb dèficit l'un darrera l'altra. Malgrat tot, això no dificultaria en cap ocasió l'entesa amb el propietari, qui acceptà resignadament amb la condició de que si en algun cas la societat arribés a la dissolució, ell es quedaria amb totes les cadires del local.

Com es deriva de l'extracte amb que hem iniciat el capítol, per accedir al cafè des de la rambla calia baixar tres graons, a conseqüència d'haver rebaixat el nivell de l'enrajolat perquè els grecs van considerar que l'habitable era baix de sostre. L'acció fou comentada i era representativa de que els grecs tenien solucions per a tot i que no s'aturaven davant les adversitats.¹⁷

En reunió de junta del 15 de desembre del 1908 es comentaren les gestions iniciades per alguns membres de la mateixa per tal d'adquirir un nou local social a la plaça de la Constitució, actual Plaça de la Vila. Un local que havia estat la seu social del Centro Artesano “Portugal” fins el 1905, moment de la seva dissolució. Era un immoble propietat de l'acabat Salvador Raldiris, fet construir de manera expressa per acollir-hi aquella societat, que fins aleshores s'havien estatjat al carrer de Santa Madrona.¹⁸ Les pretensions dels grecs foren esvaïdes quan la propietària Enriqueta Raldiris els demanà 125 pessetes mensuals de lloguer, quantitat molt per sobre de les seves

¹⁶ Llibre d'Actes de la Societat La Grècia Grogà, 21 de novembre de 1905

¹⁷ Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p. 215

¹⁸ *Ibidem*, p. 152

possibilitats.¹⁹ Aquell local passaria anys després a ser la seu social del Centro Democrático Federalista, el Centre Federal.

El maig de 1906 un acord de junta permeté la construcció d'un petit teatre per les representacions escèniques de la societat, cosa habitual en moltes entitats de la vila, iniciativa en la que –un cop més– el propietari Joan Ventosa fou el primer en col·laborar-hi.²⁰ Tenir el local a peu de rambla significava que moltes activitats públiques de la Grècia Grogga s'organitzaven aprofitant l'espai disponible al mateix carrer: sortida de mascarades, ballades de sardanes, sortida de les caramelles, etc., alhora que permetia als mesos d'estiu traslladar-hi les tertúlies del cafè o acollir-hi els badocs que s'entretenien mirants els vianants.

La sala principal del local era el cafè, que en no tenir caràcter privat i amb una situació tant cèntrica el feia captar molts parroquians de dins i fora de Vilanova. Els cafeters de l'entitat, tots amb la condició de socis, foren sempre elements capdavanters de la societat. De ben segur que en foren uns dignes representants i d'ells en parlarem en un altre apartat.

Al mig del cafè hi havia una columna de ferro amb una vistosa làmpada feta a l'estil modernista pel soci Ramon Font. Les peces més destacades de la sala eren, possiblement, el piano i la disputada taula de billar. El primer era un acompanyant entranyable en totes les gresques gregues, en el qual els mestres hi assajaven les composicions de moda o la música de les properes Caramelles.

La resta, taules i cadires, estaven posades en curioses "ordenacions", sempre disposades a la tertúlia o al sarau, a parlar-hi tot prenent un *moka*, a jugar-hi als escacs o a les cartes en qualsevol de les seves varietats, o simplement a fer-hi alguna capcinada.

¹⁹ Llibre d'Actes de la Societat La Grècia Grogga, 15 de desembre de 1908

²⁰ *Ibidem*, 20 de maig de 1906

7. CAFÈ I CAFETERS

Els cafeters foren sempre uns personatges emblemàtics i populars de l'entitat, per això creiem fer-los mereixedors d'un capítol a part. Eren fidels representants de l'essència de l'entitat, capdavanters en l'activitat humorística i extraordinàriament polifacètics. Era potser l'únic personatge protagonista, conegut i coneixedor de tothom. La seva predisposició a la broma era innata. Un dels cafeters més carismàtics fou l'Antoni Ill, conegut per "Illero", simpàtic i amb una gran dosi de ironia. Especialista en el cant de *couplets* per les caramelles, complementava la seva feina de cafeter amb la de nunci de l'Ajuntament. Coneguda la seva facilitat per la broma els seus tocs de corneta i proclames públiques concentraven una bona gernació. A voltes s'acompanyava d'un porró ple de vi, alhora que proclamava les seves qualitats, fent propaganda i referència dels seu punt de venda. També anuncià durant una temporada els serveis d'una dida, tot glosant el gènere i els atributs de forma convincent.²¹ Als anys vint fou propietari d'un bar, el Bar Yllero situat al carrer del Progrés número 14, que fou l'indret de redacció de la revista humorística *Gatzara*, de la que en sortí un únic número el maig de 1921.²²

Un altre cafeter de prestigi fou el Sr. Vidal "Viejerita", artista en moltes facetes, ell era l'encarregat habitual dels decorats de les representacions teatrals o de muntar les escenografies de l'Arrivo. Fou l'artífex de la creació d'un original fanal que il·luminava els cantaires de les caramelles.²³

En Francesc Segura "Gibrelles" fou un altre cafeter característic. Cafeter, fonedor, contramestre, bidell, cantant d'òpera, il·lusionista..., i asseguren que bo per a tot. Conten que en un espectacle benèfic al Teatre Bosc feu

²¹ Tubau, Àlvar. "Història i llegenda de la Grècia Groga". *Diari de Vilanova*, 14 de maig del 1977

²² Moral, Sixte. *Op. cit.*, p. 86

²³ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*

desaparèixer un conill entre un munt de serpentines, ... i encara el busquen. La junta li encarregava d'anar a cobrar els mals pagadors. Dient que els rebuts pendents ja els havia liquidat ell, els hi engegava un discurs d'allò més sensible, solidari i obrerista, aconseguint de posar al dia tots els rebuts pendents.²⁴

Fou a l'època del Gibrelles que al cafè de l'entitat s'instal·là un telèfon que comunicava directament amb un micròfon situat en una petita habitació darrera la barra. Quan algun desafortunat foraster demanava fer una trucada, el Gibrelles es situava discretament a l'altre extrem de la línia i amb la veu caracteritzada es podien seguir diàlegs com el següent:

–Senyoreta, que em posaria amb aquest número ?

–Senyor, esperi un ratet que acabo de llegir la novel·la

El pobre home ho comentava escandalitzat als presents al cafè, mentre aquests s'aguantaven el riure. La conversa continuava amb tota mena de comentaris sarcàstics i propostes grolleres i picants per part de la suposada operadora que feia tornar vermell l'innocent ciutadà que havia de claudicar. Després de diversos escàndols la junta decidí d'anul·lar el telèfon i el deixaren connectat al no res, de manera que molta gent podia perdre l'oremus fent rodar la maneta.

Les habilitats artístiques del Gibrelles el feren participar en espectacles de tota mena, com en el cas d'aquest anunci de la Festa Major del 1933 que detallem: “Ball públic benèfic de comiat a la festa major i el dia 19 tercer festival amb comèdia, sarsuela i debut de l'espectacle Gibrelles i els seus discs vivents. Per l'Hospital no hi manqueu !”.²⁵

Un altre cafeter de la Grècia fou l'Antoni Virgili, “l'Antoni de Colón”, apreciat i ressaltat per la qualitat del seu cafè.

El soci Antoni Olivella fou durant molt de temps ajudant de cafeter, però la

²⁴ *Ibidem*

seva autèntica vocació era de fer de Rei Carnestoltes el dia de l'Arrivo. Recitava amb tota seriositat, amb la cara descoberta i amb una admirable capacitat per a la improvisació.

El Magí Ill "Nories" era l'ajudant de cafèter pels caps de setmana. Fent el servei militar visità la Xina com ho demostrava una foto seva vestit de xinès que ensenyava a tothom, explicant les seves aventures orientals que la majoria dels grecs ja sabien de memòria. ²⁶

Altres col·laboradors al cafè de l'entitat al llarg dels anys ho foren en Joan Deixeus, soci fundador, o en Joan Ferrer, que durant una temporada fou el conserge oficial de l'entitat.

²⁵ Butlletí de la Festa Major. Agrupació de Dependents i similars de Vilanova. 1933

²⁶ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 14 de maig del 1977

8. ELS GRECS

La Grècia Grogga aplegava gent de tota mena en el sentit més ampli, gent de qualsevol ordre social o polític. Fent el cafè o jugant a la manilla s'hi podien trobar fàcilment un monàrquic, un republicà, un de la Lliga o un anarquista de la FAI. L'entitat era apolítica per definició, tot i que la majoria dels seus socis fossin integrants d'agrupacions d'esquerres i catalanistes com el Centre Federal o Estat Català. Malgrat tot, amb carlins, sindicalistes, liberals o conservadors, no tenim notícia que mai aquest conglomerat ideològic hagués provocat cap mena d'enfrontament. Les paròdies i les sàtires anaven en dues direccions, avui rebien els uns i demà ho feien els altres. Evidentment, existien les discussions polítiques, sobretot entre els socis de més edat, però el canvi d'impressions entre els grecs no semblava gaire tibant. Calia prendre-s'ho amb filosofia i bon humor, objectiu de la societat que els aplegava.

A l'entitat hi havia una majoria de socis de mitjana edat que capitalitzaven bona part de les activitats. Caps de família, seriosos, responsables i alguns d'ells venerats, posseïts temporalment per aquella mutació grec-grogga que els transformava en senyors de la gresca. Mai, que ens consti, cap dona ostentà la condició de sòcia de l'entitat, tot i que eren moltes les que participaven a les seves activitats i assistien habitualment als balls i les festes.

Amb el temps molts dels grecs veterans assolien una mena d'especialització en les diferents activitats organitzades: l'un fent de Rei a l'Arrivo, altres cantant Caramelles, o altres recitant el *Tenorio* ...

Ja hem parlat del singular protagonisme dels cafeters, figura central a la majoria de societats de l'època, on la sala-cafè es convertia en el centre aglutinador del personal i indret adequat per desenvolupar la imaginació, les bones idees i on generar les iniciatives i els projectes que donaven vida a

l'entitat. Enmig del cafè s'hi trobava una gran taula rodona de marbre, la “taula dels vells”, batejada així pels més joves, tot i que potser cap d'ells arribava als setanta anys. Eren homes respectats, d'autoritat i experiència reconeguda en el món de l'humor. Entre ells destacaven socis rellevants: el Cardona jardiner, en Xicola, en Ton Sabaté, en Puigvert, en Bernadó maquinista, l'Escofet del Museu, i altres de “grans” amb els que sempre s'hi barrejava algun jove d'esperit caduc.²⁷ Els congregants a la taula rodona variaven, els temes de la tertúlia no: els successos comentats a la premsa, les estrenes de teatre, òpera i sarsuela; i l'anàlisi de tot allò que passava en el món i era digne de comentari. Llavors, com ara, arreglaven el món.

En contrast amb aquell grup, un altre sector important el constituïa “la pedrera” de l'entitat, aprenents joves que s'ensinistraven en l'art de la humorada i la gresca. Damunt la taula, plats i tasses buides i plenes que no deixaven veure el marbre. A l'entitat arrelaren dues “escoles” formatives, la Colla del Llanto caps els anys vint, i la Penya ni cinc als anys trenta.²⁸

Com no podia ser d'altra manera, la Grècia Groga comptava amb seguidors incondicionals i detractors declarats. Als primers els captivava les seves ganades de passar-ho bé, pels segons no passaven de ser una colla de poca-soltes. Per allò dels extrems, amb la mateixa força que uns els ignoraven, altres queien captivats.

Un dia va aparèixer al local de l'entitat un viatjant que era de pas –el senyor Esteve–.²⁹ En veure el piano s'hi assegué i començà a cantar. La resta de gent que omplia el cafè l'acompanyaren amb entusiasme fent créixer l'orgull i autoestima del foraster quan, de cop i volta, s'apagaren els llums i plogueren tota mena d'objectes sobre el pianista: gots, tovallons, aigua, i un terrabastall de llaunes que corrien pel terra. El pobre home no entenia res, però repetiria

²⁷ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 23 d'abril del 1977

²⁸ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 4 d'agost del 1978

²⁹ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 16 d'abril del 1977

la visita, i no gaire temps després ja havia dut la família a viure a Vilanova.

En una altra ocasió el soci de l'entitat Joan Fuster –el “Graciosa”, perquè treballava en una fàbrica de gasoses– marxà de bon matí amb el cotxe de línia cap a Vilafranca a buscar feina. Al migdia el trobaren fent el cafè a la Grècia . –M'enyorava !–, fou la seva resposta. ³⁰

L'Ernest Sala arribà a la ciutat el 1922 provinent de Muchamiel a la província d'Alacant, per fer de fuster al “Recorrido”. Per la tarda alguns companys el dugueren a la Grècia i el mateix vespre signava com a nou soci

Durant uns anys hi havia a l'entitat un encarregat del servei de guarda-roba per quan es celebraven assemblees, teatre o actes de Carnaval. Era l'Ortoll, que en deixar-li la jaqueta o l'abric et donava el número 21 i a la peça hi posava el 37. Podeu imaginar com acabava aquell enrenou, mentre ell, tot seriós, anava donant tota mena d'explicacions i justificacions. ³¹

Un altre soci característic de la societat fou el León, un home de color que més que servent era un membre més de la família Ortoll, del xalet o masia del mateix nom, també coneguda per masia de la Barca, o del Negre ³², un fet que realçava el protagonisme del grec-groc. Era conductor d'un Ford, jugava al futbol amb l'Atlètic de Vilanova, corria curses ciclistes, anava en cavall, conduïa un carruatge i era un bon jugador de billar. Gaudia d'una gran popularitat dins i fora de l'entitat.

Un col·lectiu professional molt ben representat a l'entitat foren els barbers, alguns de ben singulars. En Joan Sirvent, “el barber de mar”, era un bohemí i experimentat col·leccionista de conquilles marines que exhibia al seu establiment. Se'l considerava una autèntica enciclopèdia vivent.³³ Un altre barber fou el Pau Fassina, que es passà una colla d'anys aprenent a tocar la guitarra. Si mentre treballava li venia una nota al cap, deixava el client a mig

³⁰ *Ibidem*

³¹ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 21 de maig del 1977

³² Garcia, Xavier. *La vida marinera a Vilanova i la Geltrú*. p. 122

pelar o ben ensabonat i assajava la nota amb l'instrument.³⁴ Fou un dels socis fundadors de l'entitat, molt actiu, i aficionat a adormir-se a les taules del cafè, fet que li suposaria més d'un disgust.

Altres socis populars foren el mestre Francesc Montserrat, músic i compositor amb un bon sentit de l'humor. D'ell deia Manuel Amat: “a més de bon músic, és un cul de cafè immillorable posat a relatar anècdotes”.³⁵ El mateix Manuel Amat també fou soci de l'entitat, l'humorista escriptor vilanoví, com el definia la revista *Prisma* en la qual col·laborava habitualment. Fou coautor del llibre *Sota el cel de Vilanova*.

³³ *Ibidem*, p. 91

³⁴ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 28 de maig del 1977

³⁵ Amat; Serra-Novas. *Sota el cel de Vilanova*. p. 68

9. ORGANITZACIÓ SOCIAL

Des del moment de la constitució de la societat aquesta adoptà com a model organitzatiu l'Assemblea General de socis i una Junta directiva formada per unes nou persones: president, sots-president, secretari, sots-secretari (no sempre), comptador, tresorer i, habitualment, tres vocals. Molts foren els presidents que darrera d'en Francesc Oliveras el 1905 s'anaren succeint al llarg dels anys de vida de la Grècia i fins la seva dissolució el 1939.

Relacionem a continuació i cronològicament alguns d'ells, malgrat mancar-n'hi alguns períodes: Francesc Oliveras (1905-1906), Joan Pascual (1907-1908), Joaquim Tous (1909), Josep Sanromà (1914-1915), Josep Cardona (1916), Pere Magriñà (1924-1925), Daniel Martí (1926), Sebastià Carbó (1927), Salvador Ventosa (1928), Joan Llopis (1929), Jaume Trius (1930), Jaume Pujol (1934) i Salvador Ansón (1937). El darrer president de la societat, ja en la confusió de l'enfrontament civil, sembla que fou Àngel Bosch.

El 1905 la societat comptava amb uns 50 socis, xifra que quatre anys més tard, el 1909, ja s'havia doblat arribant als 105 associats.³⁶ La xifra continuaria pujant durant els anys deu, i cap els anys vint s'estabilitzaria per damunt del 200 socis. A partir d'aquí els socis anirien oscil·lant entre els 250 i els 300, atès que per la manca d'espai que ofería el local la junta havia determinat de limitar el nombre d'associats a les xifres esmentades, sense aplicar un caràcter massa estricte, fet que generava un equilibri amb tendència a l'alça. El soci tenia dret a portar la família a tots els actes que s'organitzaven i la manca d'espai afavoria d'escoltar aquell clàssic: “-I per això pago tot l'any, i un dia que venim no podem seure !”.

³⁶ Arxiu Comarcal del Garraf. Doc. 2794.1909

La quota d'associat als anys vint era de 0,99 pessetes a pagar cada final de mes. La vida interna de l'entitat era normalment plàcida i lluny d'enfrontaments, a excepció d'un cas el 1924 que provocaria tensions i alguna expulsió. N'ignorem la causa, i el fet causà sorpresa i estranyesa entre els vilatans, i no hi mancà qui cregués que es tractava d'una humorada.

Els problemes econòmics foren una constant al llarg de la vida de la Grècia. Les dificultats de pagament eren normals a l'hora d'abonar l'assortiment del cafè o del sucre, o per tal de poder pagar la quantitat mensual al llogater del local. Quan aquestes adversitats assolien el seu màxim era en època de Carnaval, quan calia pagar les disfresses, atès que la resta de les activitats les costejaven els propis socis amb el seu treball, doncs una bona part eren persones d'ofici: fusters, lampistes, pintors, serrallers ...

El lloguer de les disfresses es feia majoritàriament a la Casa Penalva de Barcelona. S'havien llogat més d'un centenar de disfresses de cop, uns anys de toreros, d'egipcis, d'indis, d'artistes del circ, o de gitanos hongaresos. Les gestions del lloguer de les disfresses anaven a càrrec de dos socis habituals: l'Antoni Olivella i en Francesc Segura "Gibrelles". Es presentaven als esmentats magatzems de la plaça del Regomir de Barcelona, i l'un cantant fragments d'òpera, l'altra recitant el Tenorio i fent poca-soltades, forçaven la resposta de cada any: –Apa, preneu-ho i ja ho pagareu més endavant. I així, anar fent. Sempre, però, s'acabava pagant d'una manera o d'una altra. Tenint en compte que els diners recaptats per Carnaval anaven destinats en la seva integritat a la beneficència –especialment per a l'Hospital–, els recursos disponibles es limitaven a les quotes, servei de cafè, representacions teatrals i potser algun donatiu. En determinada ocasió reberen per correu una quantitat de diners destinada a subvencionar el Carnaval, una donació de l'*americano* Albert Utgés i Font, el "Peruano", que a més estava vinculat al Círculo Villanovés i el Centro Artesano. Utgés va morir el 1908 i potser els

grecs-grocs li queien bé.³⁷

Els recurrents problemes econòmics havien dut l'entitat a les portes de l'embargament. En una ocasió, quan el jutge havia de procedir a l'embargament del mobiliari de la societat, la nit abans els socis buidaren el local de taules, cadires, billar i cafeteres, posant-hi en el seu lloc un parell de bancs de fuster, tota mena d'eines i una calaixera atrotinada a punt de ser restaurada. El quadre es completava amb un parell de socis, l'un fent anar la garlopa i l'altra en un racó escalfant l'aiguacuit. A l'entrada del local hi situaren un rètol que deia "Se adoban calajeras". La comitiva judicial no tingué més remei que girar cua.

La Grècia Groga tenia himne i bandera. L'himne fou una realitat abans de la constitució oficial de l'entitat, quan encara tenia la denominació de Centre humorístic Els Grecs Grocs, i la lletra era obra de Joan Tomàs Biscamps i la música del mestre Josep Planas i Font. L'himne fou estrenat el 5 de juny de 1904 publicant lletra i partitura amb el següent text: "Himne Grec Groc que la junta dedica als Grecs & Gregas am motiu del primer Capdany de l'inauguració d'aquest centre".³⁸

Deia la lletra: "La Grecia es forta i ardidada / rebossantne foc i vida. / El que'ns vulgui menyspreuá / am son foc s'abrusará. / Qu'encar que xics, / som els Grecs Grocs, / pels enemics, / forts com a rocs. / No som porucs, / i an els rebecs / xafem com cucs / a xiribecs. / Nostra amiga verdadera / es l'onejanta senyera. / De la puresa i del cel / els colors mostra fidel. / Sota'ls seus plecs / rublerts de flocs, / lluitem els Grecs, / gosem els Grocs. / Y entre afalacs / rostres bonics, / i humor a sacs, / fem actes rics.

Ens ajudan en les bregues / una plèyade de Gregues. / Y am ses mirades d'amor / ens donan força i valor. / En els atacs / ens batem cecs / clavant

³⁷ Garcia, Xavier. *Vilanova i la Geltrú i el seu gran Carnaval*. p. 385

³⁸ *Himne Grec-Groc*. Full volant. Imp. Oliva. Vilanova i la Geltrú, 1904

pinyacs, / fent fer gemecs. / Qu'encar que xics / forts com a rocs, / pels enemics, / som els Grecs Grocs”.

Com es pot veure una lletra bel·ligerant i potser amb excés d'èpica. Un himne que acostumava a cantar-se als intermedis dels balls organitzats per l'entitat.

No tenim constància certa de quan s'estrenaria la bandera de la Grècia, però els indicis ens fan pensar que tenia el seu origen a l'any 1922 com assenyalava la lletra de les caramelles de Pasqua: Qui després de la tempesta / colors dóna a l'infinit, / com ho fà nostra bandera / qu'estrenem aquesta nit.³⁹

La bandera que sempre acompanyaria les Caramelles era de seda, amb un pal niquelat i coronat pel cap d'un guerrer de la Grècia clàssica decorat amb patina d'or i plata. L'ensenya consta d'un triangle al lateral de color verd clar, al mig del qual s'hi troba l'escut de la ciutat. Longitudinalment consta de tres bandes d'igual amplada. A la franja central sobre fons groc hi ressalten amb negre i grafia clàssica les paraules Grècia Grog, mentre que a les dues bandes laterals sobre fons blanc s'hi dibuixen longitudinalment unes greques (sanefes ornamentals amb línies geomètriques usades a l'edificació clàssica) de color blau. La bandera de l'entitat fou custodiada per un dels socis durant la guerra i el franquisme, i avui es troba dipositada a l'Arxiu Comarcal del Garraf, on també s'hi troba una barretina de les comparses de la Grècia, de color groc i la vora blava.

³⁹ *Caramelles de la Grècia Grog*. Vilanova i la Geltrú, 1922

10. HUMOR I ANÈCDOTES

La Grècia Grogia era una societat per riure i fer riure. L'humor, com hem dit, fou la seva raó de ser. Un humor de l'època, de vegades subtil, de vegades més barroer, sempre ingenu i innocent als nostres ulls. Les activitats humorístiques de l'entitat les separaríem entre aquelles que tenien una programació estable al llarg de l'any: carnaval, caramelles, representacions del Tenorio ...; i aquells actes més espontanis que formaven part de la rutina de l'entitat, entre els propis socis o amb víctimes alienes. D'aquestes darreres humorades ens en ocuparem tot seguit, aprofitant aquelles anècdotes més eloqüents que han transcendit i que donen crèdit dels tipus d'humor del que gaudien, o patien. Les espurnes humorístiques gregues les trobem en qualsevol manifestació de la societat, fins en la més insignificant: activitats, actes de la Junta, notes de premsa, programes anunciadors ...

Ho podem comprovar en algunes de les notes al marge que acompanyaven molts programes de Carnaval o Festa Major: “hi ha servei de Creu Roja, per a les basques produïdes pels tips de riure”, “no es permet portar el gos als festejos de carnaval”, “si manqués fluid, passariem a recollir totes les llumaneres del poble, que són moltes, a fi de no alterar aquest programa”; “per velles i criatures, i per a fer-los passar el singlot, el gran Gibrelles dona bombons fets amb polvos de la mare Celestina”.

Per Carnaval de 1936 s'editava un ban amb articles d'obligat compliment: “és obligació de tot qui festegi, disfrutar del que pugui, i després casar-se amb una grega per tal de no degenerar la raça”; “tot grec que crï aviram es veurà precisat cada mes a ensenyar a la Junta els productes (galls, gallines, polles i ous)”; “tot grec que tiri pedres, maons, cadires, ferros o altres objectes perjudicials als músics, serà proposat per individu de junta”; “tot grec que essent ganàpia encara es cregui ésser jove, per a ballar es veurà obligat a

ensenyar la cèdula al President”.⁴⁰

Mostra del mateix humor és la candidatura electoral que la Grècia presentaria a les eleccions municipals del 1931 amb un alt contingut crític i satíric, o el programa de Carnaval del 1928, escrit íntegrament amb anglès, en protesta per la prohibició de poder fer-lo en català. D'ambdós fets en parlarem en un capítol posterior.

L'any 1933 foren d'actualitat uns estranys sorolls que provenien de la casa d'un drapaire al carrer Correu, fet que deixà córrer la imaginació, atribuïnt-se els sons a fantasmes, esperits i altres misteris. Els grecs-grocs anaren a cantar-hi les seves poca-soltades fins que els veïns tips del xivarri els hi abocaren unes quantes galledes d'aigua. Malgrat tot, els grecs hi tornaren a l'endemà a cantar amb paraigües.⁴¹

La majoria de les anècdotes passaven al cafè de l'entitat, en un ambient favorable per l'organització de les humorades, de les que n'eren víctimes socis i forans. El seu muntatge era encapçalat en moltes ocasions pels propis cafeters, màxims exponents d'aquell humor.

Cada vespre hi anava a prendre el cafè el barber Pau Fassina, un set-ciències calb com una bola de billar. Aprofitant la seva inclinació a quedar-se adormit a la cadira, un bon dia el cafeter Vidal “Viejerita” que era un bon dibuixant, li pintà una mona riallera enmig de la closca amb tota mena de detalls.⁴² L'endemà el soci tornava com si res, encara amb els vestigis del mico. Aquest era el comú denominador de les humorades gregues, saber acceptar-ho amb resignació i esportivitat. L'organitzador d'avui podia ser la víctima demà. Al costat d'anècdotes com aquesta de caràcter individual, se'n feien altres de més envergadura que assolien un caràcter col·lectiu on la conxorxa dels presents possibilitava l'èxit de l'empresa.

⁴⁰ *Programa de Carnaval de la Grècia Grogga*. Vilanova i la Geltrú, 1936

⁴¹ Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p. 215

⁴² Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 28 de maig del 1977

Amb la consigna coneguda per tothom, a un altre soci –també barber– li insinuaren repetidament que feia molt mala cara preguntant-li si es trobava bé. Vells i joves, seriosos i bromistes s’interessaven per la seva salut. Ell, amoïnats de debò, va anar a posar-se el barret de palla tipus *Chevalier*, que havia estat manipulat posant-hi un suplement interior de manera molt discreta. Quan s’adonà que el barret amb les seves inicials no li entrava al cap, sortí esfereït rambla amunt cap a casa seva. L’endemà tornava com si res.⁴³

En cap de les humorades hi havia un protagonista perenne, qualsevol era gestor o víctima de la manera més espontània.

Altres bromes celebrades eren les que tenien com objectiu algun foraster que havia entrat a fer el cafè. Al saló hi havia un petit sota-escala sense llum on s’hi guardaven caixes de beguda i estris diversos. Quan el client estava assegut començava la desfilada de socis cap a la cambra: l’un descordant-se el cinturó, l’altre amb el paper a la mà, i altres que sortien acabant-se de cordar el pantaló. Arribat el moment en que el foraster havia de menester el servei, hi entrava ben decidit mentre a fora s’escoltava l’estridentia. Quan sortia fracassat i confós sempre n’hi havia un d’esperant que hi entrava com si res. En certa ocasió que un foraster li preguntaria al cafeter que hi anaven a fer aquella gent allà dins, ell respongué sense immutar-se: –Hi van a jugar al billar.⁴⁴

Moltes de les humorades habituals trobaven l’èxit en aquella càrrega de bona fe de temps pretèrits, potser difícil de creure a la nostra època. En determinada ocasió hi havia un dels socis habituals prenent el cafè quan se li acostà un amic i li indicà: –Aixeca’t. Veus aquell cotxe parat davant de Cal Tutusaus, puja-hi !. L’amo va cap a Igualada i ens ha convidat a anar amb

⁴³ *Ibidem*

⁴⁴ *Ibidem*, 17 de desembre del 1977

ell. Jo ara vinc.

Mentre el primer ja era assegut al cotxe s'acostà el propietari que proferí amb bones paraules: –Què tal, us hi trobeu còmode ?. D'aquella manera compregué que de viatge a Igualada, res de res. ⁴⁵

Una anècdota molt comentada fou la que dugueren a terme per escarmentar un soci que cada dia s'adormia mirant com jugaven als escacs. Amb la complicitat de tots els presents acordaren de tancar llums i finestres per deixar el local a les fosques. En despertar-se el soci dormilega, la gent actuà com si res d'estrany passés i amb gran naturalitat: els uns jugant a les cartes o al billar, altres fent la tertúlia, el cafeter netejant tasses ... Amb el sobresalt, els que jugaven a escacs l'increparen d'haver-los fet caure les peces. El pobre home era a punt d'agafar-li la basca quan la llum aparegué de nou. Ho acceptà de bon grat, com no podia ser d'una altra manera. ⁴⁶

⁴⁵ *Ibidem*, 28 de maig del 1977

⁴⁶ *Ibidem*, 17 de desembre del 1977

11. EL CARNAVAL GREC-GROC

La Grècia Grogia fou una entitat humorística, però, per damunt de tot, una entitat carnavalesca. Ja ens hi hem referit anteriorment que, molt possiblement, el Carnaval era una poderosa raó d'existència, d'aquella i d'altres societats. A part dels innumbrables balls de societat que es celebraven per aquelles dates, els grecs-grocs tenien una especial predilecció per les mascarades i per l'arribada del Rei del Carnaval, en Carnestoltes, o en la seva versió particular, el Rei dels Grecs Grocs. A partir del 1907 i a proposta del mestre Josep Planas organitzaren l'arribada del Rei dels Grecs i “els set savis de Grècia”.

El Carnaval oferia un entorn adequat perquè una entitat com aquella es desenvolupés en tota la seva plenitud, era el punt àlgid de tot aquell seguit de ximpleries que es succeïen al llarg de l'any. El Carnaval vilanoví era el moment de la gran festa com es reflectia en *Los Misterios de Villanueva*: “el rico propietario, el infatigable comerciante, el acaudalado americano, el laborioso jornalero; todos, todos abandonan sus ordinarias ocupaciones, sus serias y reflexivas tareas; sus labores y construcciones, para dar a su alma y cuerpo algunos días de útil expansión, de provecho deshago y de conveniente distracción”.⁴⁷

Ja de molts anys enrere, concretament a partir del 1858, foren les entitats de la vila les encarregades de l'organització del Carnaval vilanoví. Un anys li tocava al Círculo Villanovés, altres era el Centro Artesano “Portugal”, o bé el Casino Artesano, La Cuyna, La Danza, La Sembra ...⁴⁸

La Grècia organitzava habitualment la recepció del Rei dels Grecs Grocs. Un Rei personificat durant molts anys pel popular “Moniato”, cafeter de

⁴⁷ Pers, Creus, Tresserra. *Los Misterios de Villanueva*. p. 6

⁴⁸ Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p. 100

l'entitat.⁴⁹ En companyia de la Reina Grega sortia de l'estació del ferrocarril, fent el recorregut tradicional: plaça de l'Estació, rambla Vidal, carrer Correu, de Pàdua, Sant Pere, Caputxins, plaça dels Cotxes, plaça de la Vila, Sant Gervasi, Sant Gregori i Rambla fins arribar al local social a la cantonada del carrer de l'Havana. Des de davant del local o bé des del balcó del primer pis el monarca feia el discurs corresponent.

Els grecs participaren en el primer Arribo tot just després de constituir-se en entitat el febrer del 1903, acte organitzat per la Comisión de Festejos de Villanueva y Geltrú, de la que en formaven part el Círculo Villanovés, La Danza, Casino Artesano, Centro Artesano i el Centre Federalista. L'esdeveniment el recollia d'aquesta manera tant il·lustrativa el cronista del *Diario de Villanueva*: “Viernes 20 de febrero, a las nueve de la noche. Arribo del Carnestolendas a cuyo efecto se reunirán en la Plaza de la Estación humorísticas representaciones de las sociedades de recreo y diferentes particulares con bandas de música y chillonas dulzainas para acompañar a la luz de las innumerables antorchas al Heroe de la Broma hasta la Plaza de la Constitución, en donde pronunciará el acostumbrado Discurso—crítico—humorístico, disparándose al terminar magníficos Fuegos de Bengala”.⁵⁰

Aquells inicis de segle foren anys difícil per Vilanova i la Geltrú i pel país en general, amb una crisi ben arrelada des de feia temps i amb una alta xifra de desocupats. Malgrat tot, els Carnavals eren força lluïts i no hi mancava cap dels actes habituals. L'Ajuntament del 1903, amb un ban de l'alcalde de la vila Emili Viñals i Roig convidava a la gresca i únicament ressaltava en to prohibitiu els següents aspectes: “está prohibido vestir trajes de los usados por los ministros del culto católico, de militares y de cualquier otro uniforme de los que usan las clases del estado como distintivo de sus funciones”.⁵¹

⁴⁹ *Ibidem*, p. 178

⁵⁰ *Diario de Villanueva y Geltrú*, 19 de febrer de 1903

⁵¹ *Ibidem*

La Grècia Grogia participava també, gairebé de manera ininterrompuda, a totes les comparses de Carnaval. Als primers anys d'existència de l'entitat la Comparsa dels Grechs-Grochs sortia el dilluns de Carnaval, en comptes de fer-ho el dimarts com la majoria de les societats.⁵²

Els comparsers de la Grècia duïen una garibaldina vermella d'un to brillant; una peça que havia popularitzat anys enrere el revolucionari italià Garibaldi, amb forma de camisa, oberta de coll i de màniga ampla tancada pels punys. L'uniforme es completava amb jaqueta i barretina groga, ribetejada amb negre, verd o blau. En altres ocasions el color era el blau, ribetejat de blanc, símbol de la bandera grega. Les dones acostumaven a anar abillades amb túniques llampants.⁵³

Un èxit de de l'entitat eren les carrosses que presentaven a la Rua de Carnaval. Eren representacions al·legòriques muntades sobre la plataforma d'un camió o de carro amb un motiu principal que ressaltava i d'altres de complementaris al seu entorn. Carrosses que comportaven que cada any molts socis d'ofici hi treballessin des de molts mesos abans.

Tenim notícia que el març del 1923 els grechs-grochs reberen la quantitat de 50 pessetes de part de la Comissió de Festeigs en concepte de primer premi de la Rua carnavalesca.⁵⁴

La societat, com gairebé totes, organitzava balls dins el programa de festes, amb la música de moda dels anys deu i vint. Aquells balls resultaven moderns per l'època i eren importats d'Amèrica: *shimmy*, *one-steep*, *turkey-trot*, *fox-trot*, *charleston* o *black-bottom*. La Grècia representava també per Carnaval alguns balls populars o clàssics, bé en el local tancat o al mig de la Rambla. Un d'aquests balls fou el Ball de la Rosaura que els grechs-grochs representaren al carrer pel Carnaval del 1932: “Rosaura, como te recreas / a la sombra de

⁵² Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p. 347

⁵³ *Ibidem*, p. 351

éste pino. / Estamos en tiempo de calor / y estás temblando de frío”.⁵⁵

Un altre ball que popularitzaren de forma grotesca fou el Ball de Llancers. Era un ball de saló, típic ball de quadre amb arrels del set-cents i amb un aire senyorial i ple de cerimònia⁵⁶, com el cotilló o el Rigodon, dansa d'origen provençal. El Ball de Llancers era un ball de figures de parelles semblant a aquest darrer. Sembla que era propi per Carnaval fer representacions d'aquests balls a l'estil de la cort francesa segons el testimoni de la composició coral-carnavalesca d'Eusebi Ferran i lletra de Teodor Creus *Lo Carnaval de Vilanova* creada el 1863 i que diu: “Y viva la broma y anem als casinos, / ballemne llanseros, ballemne rigodons / y aixordin los ecos de caixas y bombos / los àmbits inmensos de inmensos salons”.⁵⁷

La representació del Ball de Llancers més important feta per la Grècia Grogà fou el 1933 amb l'actuació de 36 parelles amb vestit característic de l'època. El ball fou ensenyat als grecs pel soci Alfons Lluch i Pascual “el Lluch”, conegut també pel “Siniaire”. Les parelles eren formades únicament per homes, l'un amb barret de copa i l'altra fent de donzella, amb faldilla ampla, tirabuixons i tot allò que hi vulgueu. La roba era llogada i corresponia al vestuari de la sarsuela Luisa Fernanda.

En aquest cas s'escau la reflexió de l'escriptor Manuel Amat quan assenyalava: “Vilanova, un senyor que durant l'any ha predicat amb un enfilall d'edificants exemples la seva austeritat immarcescible, pot esdevenir perfectament, en ple Carnaval, el més intrigadament grotesc personatge d'un ball de disfresses”.⁵⁸

Perquè el Carnaval representava la gran transformació, la mutació de la ciutat i de tots els ciutadans. En el cas de la Grècia no existia aital

⁵⁴ Arxiu Comarcal del Garraf. Doc.2777. 1923

⁵⁵ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 5 de novembre del 1977

⁵⁶ García, Xavier. *Op. cit.*, p. 73

⁵⁷ *Ibidem*, p. 97

⁵⁸ Amat, Serra-Novas. *Op. cit.*, p. 22

transformació, era únicament l'assoliment d'un màxim, de l'algidesa, contemplada en un marc d'humor i d'ironia que abraçava tot l'any. Eren fidels a la gresca i a la provocació que no coneixia de temporades com es deriva de la següent informació datada a l'any 1910: “Rompiendo la ridícula costumbre de no dar diversiones en Cuaresma, las sociedades: La Danza, la Grècia Grogga i La Unió Vilanovesa, anuncian para la noche de hoy la celebración de bailes en sus salones”. Conscients de la provocació que això suposava per determinats nuclis vilatans els grecs-grocs sempre anava més lluny: “el baile de la Grècia Grogga se anunció anoche con pregón y banda de música”.⁵⁹

A la salutació del programa carnavalesc de 1924 es podia llegir: “Grechs !. Fervents aimants de S.M. Gatzara !. Ha arribat l'hora de fer la pau de l'ensopiment anyal. Carnestoltes arriba, portant-nos la vetlla de l'espargiment alegre. Endavant, doncs !. A disfrutar s'ha dit !. Els burinots que es belluguin...i que es bellugui tot, i tant com se pugui...que el moviment és lo que dóna més gust...”.⁶⁰

De ben segur que els grecs no patien d'ensopiment anyal i no els calien aquestes proclames engrescadores. Sempre estaven a punt. Les mascarades de Carnaval de la societat gaudien sempre d'un bon èxit de participació i seguiment i fou possiblement en l'activitat que els grecs sobresortiren de manera més clara. Com deia Xavier Garcia, parlant de les mascarades humorístiques: “La societat els Grechs Grochs, que després canvià el nom per Grècia Grogga, fou la que s'emportà el favor del públic puix que era la que comptava amb més elements per fer sortir una cosa bona en matèria bromista”.⁶¹

El 1905 anunciaren l'arribada d'una banda humorístic-militar per prendre

⁵⁹ *Democràcia*, 20 de febrer de 1910

⁶⁰ Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p. 244

part a les seves mascarades. El fet aixecà una enorme expectació fins comprovar-se que es tractava de socis de l'entitat ben caracteritzats de músics. Dins la Grècia hi havia cap els anys vint el grup conegut com “els Galceran”, encapçalats per Carles Galceran, soci de l'entitat i propietari d'un cafè.⁶² Eren una colla de trenta o quaranta que formaven un grup ben definit per sortir a les mascarades, grup que resultava espectacular i lluït per la qualitat de les seves disfresses i per formar un grup harmònic. Anaven per les societats on hi havia ball on eren rebuts amb la satisfacció de la concurrència.

Una de les mascarades més llüides de la Grècia i de les més multitudinàries fou la del 1924, amb l'escenografia d'una colla de gitanos hongaresos amb més de disset carros amb rucs. Des del 1920 les seves mascarades foren ininterrompudes, amb títols tant suggerents com: Cirque Gran Pinya, Tribu moruna, Lisístrata (al·legoria de la comèdia d'Aristòfanes), Circo romano i La Diosa de Fuego⁶³, o els ja esmentats Balls de la Rosaura o de Llancers, el Grup de Xinesos (1926) o la no menys espectacular La Corte del faraón el 24 de febrer del 1925.

L'any 1929 es representà la paròdia Ben-Hur amb sis quadrigues fetes de fusta pels socis Joan Puigivet i Alfons Bernadó. Anaven tirades per dos rucs cadascuna, però en enganxar-los, aquests es barallaren de tal manera i crearen tal rebombori que calgué separar-los ràpidament.

La premsa de l'època es feu bon ressò de l'organització per part de la societat el 3 de febrer del 1907 de la recepció del Rei dels Grecs seguida d'un “Cos Blanch”.⁶⁴ Aquest darrer fou àmpliament comentat per l'expectació aixecada i per l'èxit de la representació sota els titulars de: “Èxit grandió del *Coso blanco* de la Grècia Groga”.⁶⁵

⁶¹ *Ibidem*, p. 395

⁶² Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 4 d'agost del 1978

⁶³ Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p. 396

⁶⁴ *Costa de Ponent*, 26 de gener de 1907

⁶⁵ *Ibidem*, 9 de febrer de 1907

12. BENEFICÈNCIA

L'aspecte benèfic del Carnaval, les mascarades i la cavalcada carnavalesca de beneficència, és el que ha fet diferent i més gran si cap el Carnaval vilanoví .

Agafem com a preludi les paraules de R. Ferrer: “La Cavalcada ve aureolada de color de festa pagana, transmissora d'alegria comunicativa per a demanar, als vilatans que poden, l'almoina d'ajut per als orfes i vells de les Cases d'Empar i d'Asil, per als que troben un plat calent a l'hostal del patronat, per als refugiats que cerquen llur guariment endofats en un llit curull de netedat del Sant Hospital”.⁶⁶

La primera cavalcada benèfica del nostre Carnaval es remuntaria a l'any 1854. Seguint Albert Virella:: “El diumenge de Carnaval de l'any 1854 –25 febrer– el Círculo Villanovés organitzava la primera cavalcada benèfica de que tenim esment. No mancà la col·laboració d'altres societats i de particulars que contribuïren a un èxit falaguer d'aquella primera temptativa”.⁶⁷ Aquell primer intent de beneficència col·lectiva, degut a la iniciativa de Teodor Creus, no tingué continuïtat a causa de l'epidèmia de còlera que afectà Vilanova a partir de l'estiu del mateix 1854. Per aquest motiu, podem situar l'inici de les cavalcades en favor de les cases de beneficència com a acte propi del carnaval a partir del 1958; “època de grans balls de màscares a les societats burgeses: Círculo Villanovés i el Casino Artesano”⁶⁸.

Des de la primera participació en el Carnaval els socis de La Grècia col·laboraren a les recaptés benèfiques per la casa d'Empara i l'Hospital. Això es produeix a partir del 1904, atesa l'escassa incidència de participació que tingueren en el Carnaval del 1903, any del seu naixement. Les cavalcades s'iniciaven sempre a la plaça de les Casernes.

⁶⁶ Ferrer, Ramon. “La simpatia del nostre Carnestoltes”. *Prisma* n.5-6, 1931

⁶⁷ Virella, Albert. “L'antiguitat del Carnaval de Vilanova”. *Programa de Carnaval*, 1993

⁶⁸ Virella, Albert. *Les classes socials a Vilanova el segle XIX*. p. 47

Aquestes foren les quantitats recaptades per les Juntes de Beneficència a la cavalcada d'aquell 1903: Comissió de Festeigs 127,59 pessetes, Comissió de Beneficència 406,79 ptes., Círculo Villanovés 276,42 ptes., Casino Artesano 377,23 ptes., Centro Artesano 540,81 ptes., Societat La Danza 177,94 ptes. ⁶⁹ De l'aportació del Centro Artesano, 250 pessetes es devien a la donació del diputat Joan Ferrer. Fou una recapta total de 1.906,78 ptes., una quantitat apreciable per l'època i per la situació no massa falaguera que es vivia.

El 24 de febrer –dimarts de Carnaval– de l'any 1925, la Grècia Grogga participava a la cavalcada benèfica amb una representació de la sarsuela *La Corte del Faraón*. Recaptaren 512 pessetes per a l'Hospital. ⁷⁰

El Carnaval vilanoví, pel seu contingut en favor dels necessitats fou consentit fins en els moments més difícils de la Dictadura de Primo de Rivera.

Així mateix, la quantitat recollida pels grecs a la cavalcada de l'any 1933 fou de 177,22 ptes. El total recollit per totes les entitats pujava aquell any a 4.167,35 pessetes. ⁷¹ El total recollit per la Cavalcada de l'any 1934 fou de 4.258,8 ptes. de les quals 238 foren recollides per la Grècia ⁷². Les quantitats aportades per les altres entitats foren: Centre Democràtic Federalista 275,10 ptes., Unió Vilanovesa 464,40 ptes., Foment del Treball 336,20 ptes., Pòsit de Pescadors 103,40 ptes., Orfeó Vilanoví 180,85 ptes., Casal Catalanista 430,05 ptes., Centre Esquerra Estat Català 431,75 ptes., Centre Autonomista 424,60 ptes.

Durant molts anys pel dilluns de carnaval a la tarda sortia una mascarada de la Grècia recollint almoines. La recapta dels balls per beneficència del Carnaval de l'any 1936 fou de 5.301 ptes. i la quantitat recollida per la cavalcada fou de 5.704 ptes. de les que els grecs n'aportaren 770,55. Fou el

⁶⁹ *Diario de Villanueva y Geltrú*, 24 de febrer de 1903

⁷⁰ Tubau, Àlvar. Op. cit., 9 d'abril del 1977

⁷¹ *Ibidem*

darrer acte benèfic de l'entitat dirigit als més necessitats.⁷³

Altres activitats posteriors d'homenatge tingueren un caire més polític. Els grecs s'abocaven a tots els actes celebrats tot i que alguns anys la mascarada no resultava del tot llúida. Èxits i fracassos s'alternaven. A cops mancaven els recursos humans, de vegades eren les idees que fallaven i en la majoria dels casos era producte d'un pressupost massa escanyat per imperatius de l'època.

Els grecs-grocs pensaven, però, que darrera d'un bon Carnaval era difícil superar-se a les Caramelles de Pasqua i, per altra banda, darrera d'un Carnaval migrat podien consagrar-se unes excel·lents Caramelles.

Als anys vint la Grècia havia organitzat Comparses amb una dotzena de parelles o els del Foment amb disset. El Casal Catalanista, algun any amb trenta parelles, resultava del tot insuperable.

El Carnaval eren quatre dies de disbauxa en que molts vilanovins s'agafaven festa, la majoria sense cobrar, però calia gaudir i oblidar les misèries.

En tot acte benèfic la Grècia acostumava a participar-hi a la darrera peça de l'espectacle, la “de riure”. Eren espectacles fonamentats en la paròdia de muntatges teatrals o musicals del moment. Un any es parodià La Orquesta Planas y sus discos vivientes; un muntatge encapçalat pels socis Cristòfol Ansón i Ernest Sancliment; en una altra ocasió es feu la representació còmica de l'orquestra de Fugazot i Demare, i moltes vegades es feia la interpretació còmica d'un número de ventrílocs.⁷⁴

L'entitat s'afegia també a tots aquells homenatges de tipus cultural que s'organitzaven junt amb altres societats. El 1909 participaren en els actes d'homenatge nacional a Angel Guimerà: “Al Teatre Apolo; la nit del 29 de maig de 1909 hi ha una vetllada d'homenatge a Angel Guimerà, com feia tot Catalunya. S'hi representa Terra Baixa a càrrec de diversos nuclis dramàtics

⁷² Extracte recapta Carnaval. Memòria Hospital Sant Antoni Abat. 1934

⁷³ Carbonell, Josep. *Op. cit.*, p. 82

⁷⁴ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 5 de novembre del 1977

de les societats: Centre Català, la Unió Vilanovesa, Centre Federal, Grècia Grogia i Casino Artesano”.⁷⁵

El diumenge 8 de desembre del 1907 La Grècia va fer una representació teatral dedicada a les víctimes de les darreres inundacions que havien afectat diversos indrets de Catalunya. Representaren les obres *L'amor es cego*, *El pot de la platja* i *Sirena*.⁷⁶ L'any 1927 col·laboraren en un acte en benefici del “Ramon dels diaris”, un venedor de premsa d'edat molt avançada. El quadre representat pels grecs-grocs fou d'un to tant dramàtic que el públic assistent quedà desorientat.⁷⁷ En una habitació vella, trista i atrotinada una mare feia mitja al costat d'un bressol amb un nen (de 24 anys) que no parava de plorar. Entrava el pare amb un pa de quilo dient que l'acabava de robar. Els pares abraçats plorant, el nen rosegant el pa i el públic que no sabia si riure o plorar. Però el drama de veritat succeí quan el bressol no aguanta el pes del “nadó” i s'obrí com una nou. El pare era el Francesc Segura, la mare l'Antoni Roig i el nen l'Àlvar Tubau.

En un espectacle benèfic feren la representació d'un circ, on no hi mancà el domador de lleons interpretat pel soci Antoni Soler. Per encabir-se a les disfresses de lleó calia posar-s'hi nu, i en un moment en que els lleons s'agafaven tots per la cua un que estirà més del compte deixà al seu company ben retratat davant de tothom⁷⁸.

També l'any 1927 prengueren part en un festival a benefici del Fons de Vellesa de la Cooperativa La Regeneradora Vilanovesa. Fou el vespre del dijous 1 de desembre al Teatre Bosc amb la intervenció de l'Orfeó Vilanoví, La Unió Vilanovina, el Club Recreatiu Ferroviari i La Grècia Grogia. Els grecs-grocs actuaven a la darrera part amb l'espectacle “La Revue de Grecia”, “en la que se presentan los siguientes cuadros: ventrilogia,

⁷⁵ Vallés, Joan. “Calaix de sastre d'una època”. *Estampes vilanovines (1880-1920)*, p. 49

⁷⁶ *Costa de Ponent*, 14 de desembre de 1907

⁷⁷ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 5 de novembre del 1977

ilusionismo, imitación de estrellas, turistas, baturros,etc”.⁷⁹

⁷⁸ *Ibidem*

⁷⁹ Arxiu Comarcal del Garraf. Doc. 2799. 1927

13. EL CARNESTOLTES

Una de les activitats en que La Grècia capitalitzava el protagonisme era a l'Arrivo del Rei Carnestoltes, en el qual tant la comitiva formada per les mascarades més llüides com el Sermó del Rei eren –i continuen essent– un dels plats forts del Carnaval vilanoví. El conjunt dels sermons de Carnaval constitueixen una petita història de la ciutat amb aquella particular visió humorística i caricaturesca.

Per la seva importància cal esmentar que el mateix dramaturg Àngel Guimerà fou l'autor de la lletra d'un Sermó cap el 1870, molt possiblement per la influència de l'amic i intel·lectual Josep Verdú, fundador de diverses publicacions vilanovines.⁸⁰

Com la resta d'activitats l'Arrivo alternava anys d'esplendidesa amb d'altres de migradesa evident. L'Arrivo, les mascarades i les Comparses són els actes que més contribuïen a fer gran el carnaval vilanoví, sense deixar de banda però la seva particularitat històrica més remarcable que fou el seu caràcter benèfic. Algú va escriure: “Carnaval de Vilanova ! / vas molt ben acompanyat... / Duus darrera, l'alegria, / i en el front, la CARITAT”.⁸¹

En paral·lel a l'arribada oficial del Rei, els grecs-grocs organitzaven l'arribada i el discurs del Rei dels Grecs Grocs que es llegia cada any a la Rambla Principal davant del seu local social. Comentem alguns aspectes dels sermons del seu particular Rei corresponents als dos primers anys de la societat el 1904 i el 1905. El primer, fou pronunciat el 7 de febrer del 1904:⁸²

Yo, el Rey, y ab mi vostra Reyna,
que es la meva reyal dona,

⁸⁰ Dunyó, Jacint. *Joan Ventosa i Roig (1883-1961)*. p. 245

⁸¹ B.O.I. “El Carnaval de Vilanova”. *Prisma*, n.5-6, 1931

⁸² *Discurs del Rei dels Grecs-Grocs*. Full volant. Vilanova i la Geltrú, 7 de febrer de 1904

convidats per tots vosaltres,
y arribats a Vilanova
pera sapiguer si es cert
lo que la fama pregona
de que feu uns Carnavals
com en lloc del món se trovan.

El Rei es feia ressò de l'imminent aniversari de l'entitat:

Que vos junteu en gabell,
tot just un any farà prompte,
y ya teniu per contarme
una espeterrant història."
Grescas n'heu alsadas mil,
pensades n'he fet a grossas.
Vau armá unas caramellas,
cantant follías ben novas.
Més tant vau axamplá'l'niu
(que os feyan els ambans nosa)
per estibarhi tant munt
de Grecs, ab humor de sobras;
que, com a bolets crexent,
trucaven a casa vostra.

També el Rei es feia referència a la innocentada que patiren els socis per part de la Junta quan aquesta els comunicà l'embargament del mobiliari per part de la Justícia. Fou, probablement, la única vegada que no fou cert.

Y alló de la innocentada ?
Allà si qu'hi va haver sombra !
Es reuneixen els caps-pares
cridant als Grecs a deshora,
anunciant que la Justícia
els hi té d'embargà'els mobles.
Casi tots van comparexe'hi ;
tothom ab la cara motxa.

El 26 de febrer del 1905 tenia lloc el segon discurs del Rei dels Grecs Grocs als seus súbdits, fent-se ressò d'altres societats que també organitzaven les arribades del seu monarca particular: ⁸³

Sé que pels altres Cassinos
hi corren dos nebots meus
y passen pel Carnestoltas
ussurpantme los meus drets...
Ja us dic jo que sou els grecs
els que porteu l'avançada
am música, balls y llum,
am comedias y comparsas.

La recepció del Rei Carnestoltes era organitzada normalment per La Grècia Grogia. El Rei fou personificat durant molts anys per grecs il·lustres, com el popular “Moniato”, cafeter de l'entitat.⁸⁴ L'humor, ganes de gresca i lleialtat carnavalesca dels grecs els convertí en els favorits del Carnestoltes. Com assenyalava Xavier Garcia: “els seus fills predilectes, la nina dels seus ulls eren els grecs-grocs”.⁸⁵

Vet aquí un exemple del sermó de 1910: “Els Grechs són els més trempats, / els més aixerits y artistas, / els més sabis y humoristas, / els més braus y esbojarrats”.

O bé un altre de 1923: “Enlairem com altres voltes, / vostra bandera sens ira / Grecs Grocs, que molt us admira / i us estima el Carnestoltes”.⁸⁶

D'Arrivos n'hi havia de més lluïts i de més escarransits. Era més en funció del grau de participació que no pas per l'estètica o el contingut de la mascarada. Sovint, però, una cosa i l'altra anaven lligades.

Entre les mascarades gregues que acompanyaren al Rei destaquem pel alt

⁸³ *Ibidem*, 26 de febrer de 1905

⁸⁴ Garcia, Xavier. *Op. cit.*, p. 178

⁸⁵ *Ibidem*, p. 214

⁸⁶ *Discurs del Rei Carnestoltes*, 9 de febrer de 1923

grau participatiu aquella en que anaven més d'una cinquantena de “bombos” fets amb dos cascos d'arengades encarats. A cadascú d'ells s'hi llegien uns rodolins al·lusius fets pel Sr. Orriols “el Panxo carter”, soci de l'entitat. Anaven acompanyats d'una desena de camions guarnits i de la banda musical El Delirio formada per uns setanta músics tots amb instruments reals i amb uniforme: americana i pantaló blancs i barret de palla. Calgué cercar les setanta americanes entre barbers de dins i fora de Vilanova.⁸⁷ La banda era dirigida pel soci i músic Miquel Ballester. Malgrat tot, i no pas per culpa seva, el so era inaudible. Durant els molts dies que duraren els assaigs el director repetia un dia darrera l'altra que no tornaria més. L'endemà, però, sempre hi tornava.

En una altra ocasió, La Grècia portà a l'Arrivo un automòbil descapotat amb un personatge que caricaturitzava l'alcalde del moment, tot voltat d'estufes de petroli en clara referència al cas d'aquell aprenent de la ferreteria que portà dotze estufes a l'Ajuntament i per equivocació en deixà una a casa de l'alcalde. També en un camió-plataforma ben arranjat i decorat hi instal·laren una escalinata on hi lluien una colla de *miss* ben estrafolaries: “miss-èria”, “miss-tela”, “miss-ericòrdia”, ..., amb uns vestits de bany que costaren més d'un refredat.

En un altre bon Arrivo de 1926 la Grècia presentà l'Escola Fomentina, formada de més de noranta “nens” ben equipats per anar a l'escola. Resultava curiós de veure'ls tots asseguts al cafè de la societat tot prenent un conyac o fumant un caliquenyo.

La majoria de les peces de l'Arrivo o de la Rua anaven muntades damunt de camions.

Cal ressaltar que tots els sermons del Rei del Carnaval dedicaven un apartat fix als grecs-grocs:

⁸⁷ Tubau, Àlvar. Op. cit., 4 d'agost del 1978

Els de la Grècia -amarilla-
segueixen ab molt bon tino,
allà, nois,sembla un cassino
que tots vagin forts d'ermilla.
On són grecs,les humorades ?
Apa, amunt gasteu la guita
i feu un bon Carnaval;
deixeu aquest to formal.
Fe'ls-hi entendre Bijerita"

Al sermó de 1923 en sortien ben parats: ⁸⁸

La que millor es desfoga
de totes les societats,
és, subdits meus estimats,
sens dubte,la Grècia Grogga.
Com si res, la molt trapella,
tot, tot s'ho pren a la fresca,
viu i riu sempre fent gresca
i ens mata'l cuc de l'orella.

En canvi, al de 1925 el rei els renyava pels conflictes interns que sacsejaren
l'entitat l'any abans i als que ja ens hi hem referit anteriorment: ⁸⁹

Llastima que a una entitat
tan maca i de bona mena
s'els hagui estroncat la vena
i fins s'hagin enrabiats.
Tots lamentem la jugada,
ja que la Grècia aquest any
embrancada amb tal afany
s'ha cruspit la mascarada.

Malgrat tot, després de les esbroncades reials, el monarca sempre tenia
paraules comprensives i d'engrescament: ⁹⁰

⁸⁸ *Ibidem*, 9 de febrer de 1923

⁸⁹ *Ibidem*, 20 de febrer de 1925

⁹⁰ *Ibidem*, 12 de febrer de 1926

Dels grecs no s'en pot dir mal.
Tant dels mascles com femelles.
Molt bé que feu Caramelles,
però honreu el Carnaval !
A veure doncs si sortiu
amb quelcom original,
no es cregui algun carcamal
que ja no us queda caliu."

L'any 1927 el Rei Carnestoltes justifica la baixa forma dels grecs per la manca de calers: ⁹¹

Diu que estaven fins el coll
i que ara tot just respiren.
No patiu, que els que os admiren
tenen ganes de soroll !
Feu broma, vingui esvalot,
també heu de gastà algún ral !
Que fòra ja el Carnaval
sense els Grecs ni Vidalot ?

Com s'observa, les al·lusions a la Grècia en els sermons de l'Arrivo són una constant referència a l'ensopiment dels grecs. Quina paradoxa !. Tanmateix la història es repeteix, tant se val amb monarquia, dictadura o la república. Aquest següent es correspon al sermó de l'any 1932 : ⁹²

La Grècia, nois ,va aguantant
el nom i l'antiga gloria
de carnavalesca història;
pro veig que van afluint (...)
Perquè abans, tot era humor:
caramelles, mascarades,
acudits,xistus,pensades
que allunyaven la tristor.

⁹¹ *Ibidem*, 25 de febrer de 1927

⁹² *Ibidem*, 5 de febrer de 1932

Pero ara, estan ensopits,
no fan pas ja tanta gresca,
i a l'estiu prenen la fresca
estant-se al carré, adormits.

14. COMPROMÍS

Ja s'ha dit que la Grècia era , com a centre humorístic, apolítica per definició. No obstant això, com la majoria de las societats no escapava a unes tendències ideològiques molt concretes, majoritàries, que analitzarem. Des del seu naixement el 1903 fins la dissolució provocada per la guerra civil, l'entitat visqué uns anys políticament moguts: la Setmana Tràgica, vagues i pistolisme, la Mancomunitat, la guerra del Marroc, la dictadura d'en Primo de Rivera, la República, l'Estatut, els fets del 6 d'octubre i un moviment intens de partits polítics i altres successos de semblant transcendència. Tots ells, emmarcats en moltes ocasions en una situació de pressió important, de desequilibris socials, crisi econòmica i manca de feina que possibilitava i facilitava un ambient de tensió i d'enfrontament.

A la Grècia hi convergien socis de totes o quasi totes les tendències, i no ens consta notícia que això hagués provocat mai cap mena de convulsió. Malgrat tot, una majoria qualificada de socis d'ofici, treballadors de les fàbriques i empreses de la vila o mariners i gent del camp, feia que s'hi respirés un ambient de clara tendència esquerrana i obrerista, amb un elevat grau de compromís patriòtic.

Aquesta realitat tenia la seva projecció en els actes públics de l'entitat: mascarades satíriques, sermons de Carnaval o Caramelles.

Existia una militància paral·lela de molts dels seus associats en agrupacions polítiques, sovintejant els propers al Casal Catalanista, a l'Estat Català i sobretot al Centre Federal, el Centre Republicà Federal constituït el 1886, en el que hi militaven diversos membres destacats de l'obrerisme local.⁹³

Un fet tant curiós com destacat fou que la Grècia Groga fou l'organitzadora a iniciativa pròpia de la primera ballada de sardanes duta a terme a Vilanova.

⁹³ Puig Rovira, Francesc-Xavier. *El Govern Municipal de Vilanova. (1900-1923)*. p. 186

L'esdeveniment tingué lloc el dilluns 5 d'agost del 1907, dia de la Festa Major, a la rambla Principal just davant del local dels grecs, a càrrec de la cobla La Protectora Torellonense. Amb el títol de “La Sardana a Vilanova”, part de la premsa es felicitava per aquella iniciativa: “Ab religiosa emoció han sentit els entusiastes les primeres sardanes pels nostres carrers. Mercés y enhorabones infinites se deuen per aixó a la societat La Grècia Groga, autora i materialisadora de tan felis pensament; els Grechs Grochs, eterns renovadors de la bullanga de bon gust y continuadora de la tradició carnavalesca del nostre poble, han fet acte de gran patriotisme, més social que polítich; ells han portat la sardana a Vilanova”.⁹⁴

La ballada reuní, segons el cronista, gran quantitat de ciutadans atrets per aquella novetat. Pel matí del mateix dia la cobla feu una visita protocol·lària a l'Ajuntament vilanoví i a la nit oferiren un ball social particular al local de l'entitat organitzadora.

L'interès despertat per aquell esdeveniment fou alimentat per la polèmica pública provocada a la premsa entre els nacionalistes de *Costa de Ponent* i els republicans de *Democràcia*. Els primers, favorables a la iniciativa, sota el títol de “Per Nostra Dansa”, defensaven la sardana a ultrança i escometien contra els seus detractors: “Ab fonda pena i fins ab indignació vaig llegir un solt publicat en un períodich d'aquesta vila en que's feia una mofa indigna contra la Sardana, perque uns cuants joves, entusiastes de la nostra hermosa dansa nacional se proposen ballarla a la Rambla d'aquesta bonica vila”.⁹⁵

Tot el contrari, els republicans de *Democràcia* s'acarnissaren amb la dansa catalana entenent-la com una manifestació aliena a la localitat i de connotacions conservadores.

Reproduïm bona part del text original davant d'algunes de les sorprenents afirmacions que s'hi copsen, tan poètiques com demagògiques: “La sardana

⁹⁴ *Costa de Ponent*, 10 d'agost de 1907

⁹⁵ *Ibidem*, 3 d'agost de 1907

es un baile triste, melancolico como los ecos de las montañas, como los gemidos del viento entre los pinares. El anillo humano se mueve como las danzas de antiguas liturgias alrededor de los muertos, con pasos lentos y tristes, con semblantes serios y quietudes solemnes”.⁹⁶ Posteriorment, el cronista anunciava un fracassat futur per la sardana a casa nostra: “Es un baile para bailar frente a los sepulcros, delante las puertas de las Iglesias [...] La Sardana es una planta exótica que no vivirá en nuestras playas asoleadas”. Finalitzava la crítica amb una composició d'allò més filosòfic-poètica de difícil interpretació: “Cuando llegue el Carnaval, aún aquí se bailarán sardanas, pero habrá desaparecido de ellas la gravedad ceremoniosa que es hoy su encanto, y cuando vuelva otra vez el reinado de la locura, ya serán lirios rojos con aromas de canela y de calendula los lirios negros de fragancias de cera”. Malgrat tot, l'interès que despertà la iniciativa fa sorgir ràpidament altres interessats en repetir l'experiència: “Després de l'èxit de la Grècia Groga, els joves del Centre Català volen contractar una cobla per fer una ballada per la Festa Major de la Geltrú”.⁹⁷

Amb la dictadura de Primo de Rivera a partir de 1923 les coses es complicaran per la societat civil catalana, i molt especialment per les entitats de caire satíric i humorístic com la Grècia, amb les que la censura del directori militar es mostraria implacable,... o almenys ho intentaria.

Tota la documentació externa de l'oficialment denominada “La Grècia Amarilla” passaria a fer-se íntegrament en castellà i obligats els seus dirigents a demanar el permís corresponent a l'autoritat per a celebrar Junes, reunions socials o qualsevol acte, ball o representació teatral. Passat el període dictatorial qui pitjor en sortí d'aquell afer fou la llengua d'en Cervantes, agredida i malmesa de manera “involuntària” per uns grecs poc acostumats a

⁹⁶ *Democràcia*, 18 d'agost de 1907

⁹⁷ *Costa de Ponent*, 10 d'agost de 1907

llengües no vernacles.

A la reunió que la junta feu el 4 de febrer del 1925 hi assistí un sergent de la Guàrdia Civil com observador en qualitat de delegat governatiu. Assegut al costat del president de l'entitat Daniel Martí, provocà que la reunió es tingués de fer en castellà. A l'acta corresponent a aquella sessió s'hi troben transcripcions com la següent: ⁹⁸

–Pido la pelabra. Si la Cunta quiere pujar el cafe, que lo puja !.

Durant el període dictatorial, tant les lletres dels sermons de Carnaval com les de les caramelles havien de passar per la censura prèvia. L'any 1925 el càrrec de censor l'ocupava un conegut tinent del Regiment de Cavalleria de Treviño establert a Vilanova. Aquell any s'entestà en fer desaparèixer de les Caramelles gregues diversos versets originals d'Angel Guimerà per considerar-los subversius: “Si enterrem la carcassa fugitiva, i amb les cendres es fonen els sanglots [...]”. De res servien les traduccions i les explicacions, fins que sense saber-se com, el va convèncer el soci Antoni Olivella, un home de recursos que tant feia de Carnestoltes com de Tenorio.

Un any més i malgrat tot, les caramelles es cantaren en la seva forma original. El 1928, encara en dictadura, de la censura de les Caramelles se n'ocupà personalment l'alcalde vilanoví de l'època, que eliminà indiscriminadament versets, paràgrafs i cançons senceres. Els grecs, però, ignorant-ho gosaren recitar les lletres prohibides al mig de la plaça de la Vila. Poc després l'autoritat municipal requerí la presència del president Salvador Ventosa i d'altres socis comunicant-los que quedaven detinguts. Entre serietats i poca-soltades tot quedà en no res i l'endemà sortien amb tota la colla a cantar les Caramelles a Sant Feliu de Guíxols.

Un altre fet entre patriòtic i humorístic que ha fet parlar de la Grècia fou quan el 1928 i davant de la prohibició per part del govern municipal de l'ús

⁹⁸ Llibre d'actes de la Societat La Grècia Grogà, 4 de febrer de 1925

del català, l'entitat acordà de fer el seu programa de Carnaval escrit íntegrament en anglès.

L'artífex de la redacció fou el soci i músic trompetista Sr. Vadell. Aquesta era la presentació: *The council of the world famous Yellow Greek Society, has the pleasure to invite you and family, to the Feasts (rejoicing meetings; masket dances; ballets) that shall be performed in the present Carnival. We shall be glad to be honored with your assistance. Villanueva y Geltrú, january of 1928.*⁹⁹

Finalitzat el període dictatorial aviat vingué la República, moments eufòrics que desbordaren l'entusiasme d'una majoria de ciutadans. La Grècia aprofità les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931 per presentar una candidatura oficial com a “candidatura independent que lluitarà contra la dels botiguers d'aquesta vila”.¹⁰⁰

Presentaren candidats a quatre districtes vilanovins, “per la defensa de la classe proletària davant de l'abús dels botiguers”. Observem que els grecs demostraven una especial “predilecció” per la gent del comerç. Sospitem, però, que l'assistència a l'acte de presentació de la candidatura devia ésser més aviat migrada atès que estava anunciat, tal com deia el programa, per “les cinc del matí al mas d'en Pascualí”.

Més atractius resultaven alguns dels punts programàtics de la candidatura, al lúsius i plens d'ironia, alguns fent referència a afers reals relacionats amb el govern municipal anterior. Aquest era el programa electoral i les promeses presentades: asfaltar la Rambla, pintar els monuments, posar feres al Parc, assaltar els bancs ... de la Rambla, repartir plomes estilogràfiques a tot el poble, posar un metro, acabar el moll sense ésser diputats, portar aigua bona, reorganitzar el cos de bombers, ... “i si podem, ens els partirem”.

La proposta de pintar els monuments es referia al cas d'aquells pintors que

⁹⁹ *Programa de Carnaval Societat La Grècia Grogà, 1928*

¹⁰⁰ *Candidatura electoral de la Grècia Grogà. Full volant. 1931*

amb el pressupost per pintar els monuments públics, per “equivocació” pintaren el pis d'un regidor local.

Així mateix, la del cos de bombers feia al lusió a aquell regidor que destinà la partida per comprar una nova mànega a la compra de tres cobertes de cotxe pel seu ús particular. O el cas de les estilogràfiques fent esment del detall que es regalaren tots els regidors amb diners de la corporació. Amb tot, al darrer punt era un veritable exercici de sinceritat.

La candidatura grega no fou afortunada en vots però les seves proclames entre serioses i sarcàstiques i les seves asseveracions entre la ficció i la realitat, causaren estralls en alguna formació contraria on a cops de “cantar veritats” obligaren a dimitir a dos candidats a regidors.

Aquests foren els candidats en aquelles eleccions municipals per part de l'entitat humorística. Pel districte I, Gabriel Juliachs, Amadeu Carlos, Antoni Roig i Artur Cruells; pel districte II, Àlvar Tubau, Angel Bosch i Magí Ill; pel districte III, Carles Juvé, Pere Cuatracases i Josep Mestres; i pel districte IV, Francesc Segura, Joan Deixeus, Anton Sabater, Tomàs Sanabra i Gabriel Fradera.

Una mostra clara del compromís polític i la tendència assumida per una majoria dels grecs fou quan el 1935 com a protesta la societat no participà ni col·laborà en el Carnaval vilanoví. Era el primer cop que això succeïa i fou com a conseqüència de que continuaven clausurades diverses entitats de la ciutat i molts vilanovins empresonats, arrel dels fets revolucionaris del 6 d'octubre del 1934 quan es proclamà l'Estat Català.

La darrera activitat de la Grècia Groga, ja en plena guerra, i també amb clar caràcter de compromís, fou la representació teatral del *Don Cuan Tanorio*, una versió humorística del Tenorio de Zorrilla, dins del Festival benèfic Pro-Milícies Antifeixistes al Teatre Bosc la nit del 30 d'octubre del 1936.

Foren les darreres poca-soltades dels grecs, les darreres rialles, potser, de molts vilanovins. L'espectacle comptà amb la col·laboració del Sindicat Musical, sota direcció del mestre Francesc Montserrat.

Aquests i altres compromisos acceptats per la societat eren la projecció directa de la manera de pensar de molts dels seus associats, fet que tingué el seu trist ressò en les represàlies, persecucions, presó, exili i mort que patiren en acabar l'enfrontament civil un bon nombre de socis grecs com l'Enric Ferrer "Pendiente", en Joan Puigivet o en Biel Fradera, entre altres.

15. FESTES I ACTIVITATS

Fora dels esdeveniments anuals típics i celebrats, diguem-ne de programació estable, la Grècia com la majoria de societats de la seva època centrava les seves activitats en l'organització de balls socials i representacions teatrals.

Eren anys en que l'oferta d'esbarjo i entreteniment era molt limitada, i centrada a Vilanova en els teatres Apol·lo i Bosc a part de les pròpies entitats recreatives.

Entre els anys vint i trenta els grecs organitzaven un o dos balls cada mes segons la temporada. Els amenitzava habitualment una orquestrina típica com moltes del moment, formada d'un quintet amb piano, contrabaix, dos violins i *jazz-band*. El cost normal de contractació d'aquests tipus de conjunts a mitjans dels anys vint era d'unes 45 pessetes. Els balladors pagaven entre pesseta i pesseta i mitja per cap.¹⁰¹ Una de les orquestres d'aquesta mena més conegudes i populars era l'Orquestrina Americana of Jazz-band dirigida pel mestre Josep Planas i Font, soci de l'entitat. S'anunciava com a “orquestra per concerts i ballables moderns (*shimmys, one-steps, fox-trots i pericons*)”.¹⁰²

Un element important i popular de l'entitat fou el piano. Ell era l'encarregat d'amenitzar les revetlles i concerts a mans del mestre Planas i d'assajar les músiques caramel·listiques. Amb aquell piano, també, els socis hi escoltaven els *fox-trot* de l'època a càrrec del Mestre Demon –nom artístic del músic menorquí Llorenç Torres–, que era propietari d'una orquestra barcelonina i que passava temporades a Vilanova. El piano tingué un final curiós i dramàtic en una festa celebrada cap allà els anys quaranta quan es buidà el llac del Parc Gumà per a posar-hi l'orquestra i la sala de ball. En acabar la festa ningú pensà en el pobre piano que naufragà a l'interior del llac després d'una intensa pluja que caigué tota la nit.

¹⁰¹ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 23 d'abril del 1977

Els balls organitzats per les diverses societats s'anunciaven a la premsa local, afegint-hi els reclams adequats per gaudir d'una bona assistència: “promete verse favorecido por la presencia de elegantes y simpaticas jóvenes, que olvidando viejas preocupaciones se entregan decididas en brazos de Terpsícore”.¹⁰³ Aquesta darrera era la musa de la dansa.

Fins i tot, algunes entitats –també els grecs-grocs–, tenien per costum organitzar balls dins el període de Quaresma, fet condemnat per la societat més tocada i posada.¹⁰⁴ Conduïts pel seu esperit esvalotador i provocador aprofitaven qualsevol circumstància per fer una mica de gresca. Els grecs no sempre tenien en compte els preceptes obligats per la normativa a l'hora d'organitzar les seves activitats. Per ells eren afers burocràtics i administratius de molt poca transcendència que calia neutralitzar a base de bon sentit de l'humor. Així, consta en una carta tramesa per l'alcaldia, datada el 15 de febrer del 1909, en que s'ordena a l'entitat humorística la suspensió de tota classe de funcions, balls, concerts i vetllades al local, per no haver complert, segons la reclamació interposada pel representant a Vilanova de la Sociedad de Autores Españoles.¹⁰⁵

Ignorem com es devia acabar l'enrenou, però sospitem que es feu “a la grega” amb no massa ortodòxia administrativa i posant-se en marxa els mecanismes de l'enginy que els feren sortejar tantes i tantes situacions delicades.

L'Apol·lo dels anys vint era el principal centre d'esbarjo vilanoví, on amb força freqüència s'hi representaven funcions teatrals de moltes entitats, festivals benèfics, vodevils musicals i sobretot actuacions de sarsuela.

L'Apol·lo tenia un aforament de poc més de 450 butaques, la majoria d'elles d'abonament, i tot i que havia gent de tota mena hi predominaven els petits industrials, botiguers i molts mariners de la platja. Eren temps de mancances i

¹⁰² *Butlletí de la Festa Major de Vilanova i la Geltrú*, 1922

¹⁰³ *Democràcia*, 13 de març de 1910

¹⁰⁴ *Ibidem*, 20 de febrer de 1910

atès que encara no hi havia la televisió, l'oferta d'entreteniment era minsa. Així ho explicita l'escriptor Serra Novas: “Els diumenges d'hivern principalment, una vegada s'ha dinat i després d'haver assaborit una moka més o menys sabrós, tan sols et resta la perspectiva d'entafurar-te en l'ambient tebi dels tres cinemes vilanovins: el teatre Apolo, el teatre Artesà i el teatre Bosc”.¹⁰⁶

La Grècia feia les seves representacions majoritàriament al seu teatre social, amb una assiduitat remarcable per damunt de la mitjana i una més que acceptable assistència. Com a exemple de la seva activitat ens centrem únicament a la programació teatral dels grecs del mes de setembre del 1906, prou representatiu de la tònica habitual.

La primera actuació es feia el dia 8, nit de dissabte, en que es representava la sarsuela *L'Arciseta* amb lletra i música dels socis Ramon Ill i Josep Planas.¹⁰⁷ També es recita el monòleg *Un atraco* del sitgetà Sr. Montfort i s'interpreta la comèdia *A cal barber*, finalitzant la sessió amb la sarsuela *Fuga de Presos*. D'aquesta darrera peça subratlla la premsa: “com l'obra es castellana, fou una llàstima que per més que s'esforsessin en parlar tal com se deu, resultava ser un castellà del... Poble Sech”.¹⁰⁸

L'altra actuació del mes té lloc el dia 29 de setembre i es representen les funcions teatrals; *Fuga de Presos*, *La Diligencia*, *Un músic compromès o el rapte de la Consuelo*, interpretades per joves afeccionats de l'entitat. A la mitja part els socis Torrents, Vidal i Ill cantaren la peça humorística *Cançó del sabater* amb lletra de Mario Ferrer i música del mestre Planas. Per finalitzar, el jove soci Vadell cantà *L'Andreueta de Muntanyans* dels patricis Paco Vidal i el mestre Urgellès. L'actuació finalitzà, com era costum en aquella mena de vetlles,

¹⁰⁵ Arxiu Comarcal del Garraf. Doc. 2794. 1909

¹⁰⁶ Amat, Serra-Novas. *Op. cit.*, p. 46

¹⁰⁷ *Costa de Ponent*, 15 de setembre de 1906

¹⁰⁸ *Ibidem*

amb un ball de grecs i gregues.¹⁰⁹

Eren programacions molt similars entre elles, donant-se sovint la repetició d'algunes de les peces, però que en definitiva eren l'excusa per tal de que socis i no socis poguessin passar una bona estona en bon humor.

La pròpia Grècia tingué durant uns anys un grup estable de teatre, que amb el nom "L'Esclat" es presentava com a "nucli còmic-líric-dramàtic" i era dirigit pels socis Tomàs i Planas. En una de les seves primeres actuacions, l'abril del 1910, es destaca la intervenció de la tiple Enriqueta Soler amb un programa compost per les peces: *Lo llit del capità*, *La dèria de D. Pau*, *De Can Tunis a Vilanova* i la sarsuela *El Gorro Frigio*, tancant amb el típic i repetit ball social.¹¹⁰

També, en certa ocasió, s'intentà per part de J. Planas i de Josep Vidal de formà un Orfeó humorístic.

El desembre de 1906 foren convidats a una d'aquestes revetlles els redactors del *Costa de Ponent*, tal com es detalla a la crònica posterior i que transcrivim: "Galantment convidats, assistírem a les festes organissades en aquesta jove societat pels dies de Nadal i Sant Esteve, havent quedat enamorats del aspecte del saló, lluit, més que per l'esplendor de la profusa lluminària, per l'esclat enlluernador de l'hermosura de les gregues grogues".¹¹¹

Les comèdies representades a la societat aquell mateix dia foren: *La Marmota*, *Lo llit del capità* i *Una Vieja*, acompanyat del ball social. D'aquest últim diu la crònica: "Del ball celebrat no cal parlar-ne, tractant-se d'una societat plena de joventut y alegria, famosa ya per l'esplendidesa del seu culte a la deesa Terpsícore",

La Grècia Grogua participava a la Festa Major, com la majoria de les entitats vilanovines, a la Festa Major, contribuïnt als actes genèrics comuns o bé

¹⁰⁹ *Ibidem*, 29 de setembre de 1906

¹¹⁰ *Democràcia*, 17 d'abril de 1910

¹¹¹ *Costa de Ponent*, 29 de desembre de 1906

fent-ho amb un programa propi. Altres societats que com ells, confeccionaven aquest programa particular de Festa Major eren : L'Unió Vilanovesa, el Centre Federal, l'Orfeó Vilanoví, Foment del Treball, Círcol Catòlic, Ateneu de Vilanova, Agrupació de Dependents i Similars, i d'altres.

L'acte organitzat pels grecs més repetit a totes les Festes Majors eren els balls socials amenitzats, unes vegades per l'Orquestrina Americana del mestre Planas, o per la no menys popular Orquestrina Llopis. Aquests balls s'alternaven habitualment amb funcions teatrals o representacions de sarsueles. Altres anys, però, si els recursos ho permetien, es prenen iniciatives més originals de tipus humorístic, més d'acord amb el caire de l'entitat. El 1922 s'organitza una paròdia d'exposició de pintures i fotografies. L'obertura del certamen estava anunciada per les cinc del matí. La clausura es feia a la tarda amb l'adjudicació dels premis “seguida del dispar d'una gran traca pel cèlebre pirotècnic Mr. Inglés del carrer Major”.¹¹²

Així mateix, el 1934 s'anunciava que en finalitzar el castell de focs de la plaça de l'Estació es representaria davant la seu social grega una: “astracanada feta pels socis de l'entitat, amb la presentació de la paròdia de la proclamació de Miss Grècia”.¹¹³ El mateix any, el 5 d'agost es feia la presentació d'uns Jocs Florals Humorístics davant el local de la rambla, amb la proclamació de la corresponent Reina de la festa.

¹¹² *Programa de la Festa Major de Vilanova*. 1922

¹¹³ *Ibídem*, 1934

16. L'ERIQÓ GREC

A la Grècia Gropa es redactà una publicació satírica amb el nom de *L'Eriçó*, “periòdic extremadament irònic, que provocà les ires de més d'un vilanoví tocat i posat”, segons assenyalava Sixte Moral.¹¹⁴

La composició es feia en gran manera a les taules del cafè de l'entitat amb la voluntat d'esdevenir una publicació humorística espontània, més que amb la idea de fer un butlletí portaveu de l'entitat.

Cal dir que en sortí un primer i únic número el 28 de desembre del 1931 – diada dels Sants Innocents –, data molt apropiada per a l'entitat. Aquest únic número és en català, amb un format de 485 x 340 mm. amb algunes il·lustracions i en blanc i negre. A la capçalera hi consta el títol amb una grafia gruixuda i informal i al seu marge el dibuix d'un simpàtic eriçó. També al marge dret de l'encapçalament hi apareix el text següent ben enquadrat: “[...] no sols saluda la premsa local, sinó que fins s'interessa per la salut de llurs respectives famílies”.¹¹⁵

La publicació, que tenia un preu de venda de 25 cèntims, constava de quatre pàgines força atapeïdes de lletra impresa i de crítica satírica ben punyent en alguns casos. Per Sixte Moral: “Aquesta publicació és el màxim exponent de l'humorisme de l'època. En sortí un sol número i fou blasmat per la gent d'ordre d'aquell moment”.¹¹⁶

No hi constava cap direcció ni consell de redacció, adreça, entitat o noms de redactors o col·laboradors, i és en aquest sentit absolutament anònim i la seva procedència o origen únicament la delata un article a primera plana on s'hi fa una caracterització humorística de l'entitat i de molts dels seus socis.

Les il·lustracions corresponen a dibuixos d'acudits extrets de publicacions

¹¹⁴ Moral, Sixte. *Op. cit.*, p. 51

¹¹⁵ *L'Eriçó*, 28 de desembre de 1931

¹¹⁶ Moral, Sixte. *Op. cit.*, p. 93

d'àmbit general i fets per prestigiosos humoristes del moment.

De *L'Eriçó* en parlava el Rei Carnestoltes en el seu sermó de Carnaval del 5 de febrer del 1932 tot dient: ¹¹⁷

Us haig de fer un sermó
i sols tres dies puc viure,
així és, que si voleu riure
compreu aquell Eriçó
que sortí per alegrar
al poble de Vilanova
i el pobre diu que ara es troba
que a tothom feu enfadar.
D'això es diu, parlant en plata,
ben clà i català, vull dir,
que al mano li van sortir
tots els trets per la culata.

A primera plana i sota la signatura de “La Redacció” hi apareixia el titular “Ja som aquí !”, un text de presentació on hi llegim: “L'Eriçó ha pogut aparèixer a la llum pública amb una aureola de glòria que els mateixos àngels que surten als Pastorets del Círcol Catòlic n'hi sentirien enveja”.

Tot seguit feia una referència irònica a Artur Ferret per la subvenció rebuda, i una crítica al *Diari de Vilanova*, objectiu predilecte dels grecs-grocs: “Desitjem forces anys de vida i salut a la premsa local, especialment al *Diario de Villanueva*, que –pobret !– ja comença a fer una cara que no ens agrada gens i només li proven els anuncis”.

Dos altres articles ocupaven la primera plana de *L'Eriçó*, un amb el títol de la “Lliga de las siervas de Maria” de contingut més que evident, i un altre text irònic referit a la ells mateixos, i on es parodiaven escenes de la Grècia i alguns dels seus socis. Aquesta n'és una part del text original: “Nosaltres, els Grecs, sempre s'ens havia tingut per una gent emancipada que s'arrastrava

¹¹⁷ *Discurs del Rei Carnestoltes*, 5 de febrer de 1932

per la calúnnia i el vilipendi, i no obstant en el més recondit de la anima hi niaba un torrent d'iniciatives i d'innocents candorositats". La proclama acabava amb un: !!Farem teatre selecte !!.

A la segona plana s'hi insereixen anuncis de promoció a l'estil de: "Llegiu l'Eriçó !. Únic setmanari del món que només es publica una vegada a l'any !". La realitat fou encara més mesquina.

Dins la secció "Movietone local" que ocupa la plana sencera s'hi troben notícies breus i humorístiques sobre aspectes de l'entitat i personatges de la vida vilanovina. Hi rebien de manera més considerable ciutadans com Pau Alegre, E.C. Ricart, Joan Ventosa i Roig, l'escriptor Serra Novas, l'Orfeó, Prisma, Palestra i la cobla Els Atletes, entre d'altres, considerats aquests darrers com "banda d'assassins de la música".

Aquest és un dels articles destacats apareguts en aquesta secció: "Com hauràs pogut observar, apreciat lector, aquesta es la primera publicació humorística que veu la llum a Vilanova sense comptar amb la clàssica col·laboració de l'Asmarats, l'Escofet del Consums i en Martí Sabatones. Admetem felicitacions tots els diumenges que no siguin festius de tres quarts de quinze en avall".

A la tercera plana de L'Eriçó hi trobem tres seccions diferents. La primera amb el títol de "Per Vilanova es diu ..." són notícies o al·lusions curtes i iròniques cap a entitats, personatges o publicacions del tipus: "Per Vilanova es diu ... que el Diario ara tant sols sortirà un dia a la setmana", per afegir-hi tot seguit: "nosaltres voldríem que no sortís mai més".

S'hi troben després dues entrevistes iròniques, una a la Mòmia del Museu i l'altre a Mossèn Lluís sobre els projectes del Círcol Catòlic.

La darrera secció l'ocupa una enquesta amb el tema "Joaquim Mir dorm amb les barbes dins o fora del llençol?", posant-se diferents respostes en boca de personatges coneguts de la vila.

A la darrera plana, la contraportada, s'hi troba un conglomerat de seccions i notícies de caire humorístic. Una secció de moviment literari local on es fa un divertit repàs dels escriptors, i en un altre apartat un noticiari sobre els teatres i cinemes de la vila. Per donar més comicitat a la redacció, alguns dels diàlegs són escrits en castellà.

L'humor de *L'Eriçó* és un humor propi de les publicacions del moment amb un to d'ingenuïtat elevat. El contingut polític era gairebé nul i centrava la seva agressió en el desprestigi de la intel·lectualitat vilanovina de l'època, satiritzant tots aquells lletraferits col·laboradors habituals de la premsa o de publicacions com *Prisma*. Traspuava també la seva inclinació anticlerical i atacava amb força altres entitats vilatanes, les considerades “de senyors”.

17. EL “TANORIO”

Un dels espectacles anuals de la Grècia més celebrats pel públic vilanoví i amb un interès remarcable semblant a alguns actes del Carnaval o a les pròpies Caramelles era la representació del *Don Cuan Tanorio*, paròdia de l'obra teatral *Don Juan Tenorio* de l'escriptor val·lisoletà José Zorrilla estrenada l'any 1844. Aquesta obra era representada tradicionalment en molts indrets del nostre país el dia 1 de Novembre, diada de Tots Sants.

En aquest dia, era costum fer funcions teatrals, convertint-se el drama de Zorrilla com una de les preferides del públic a molts indrets. Diu Joan Amades referint-se a la festivitat de Tots Sants: “Durant temps fou costum anar al teatre havent sopat. Era corrent celebrar la castanyada allí mateix durant els entreactes”.¹¹⁸

I afegeix: “Els més puritans i les classes més benestants no hi anaven en record dels difunts. La gent rica que tenia abonament el cedia al servei perquè anés a comèdia, puix que l'anar-hi ells era gairebé tingut com un pecat”.¹¹⁹

Ignorem a partir de quin moment aquest costum es generalitza al nostre país i quan i perquè moltes viles com Vilanova trien el “Tenorio” per aquesta finalitat. Joan Amades al seu *Costumari Català* només fa referència a la ciutat de Reus: “A Reus havien representat Don Juan Tenorio pel carrer, a tall de ball de parlaments. Sortia al vespre”.¹²⁰ La proliferació d'aquesta obra fa que surtin versions diferents de l'original a efectes de popularitzar-lo, particulars interpretacions o maneres diverses de representar-lo.

Seguint Amades: “L'obra d'en Zorrilla se'n va emportar l'entusiasme dels nostres avis. Aviat se'n van dictar diferents romanços de fil i canya, i el jovent,

¹¹⁸ Amades, Joan. *Costumari català. El curs de l'any*. Vol. 5, p. 639

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 641

¹²⁰ *Ibidem*

aquesta nit, es complaïa a recitar-los i a mig representar-los en teatre casolà de sala i alcova, com una mena d'acompanyament de la castanyada".¹²¹

Ja a primers de segle, algunes entitats de Vilanova tenien per costum de representar any darrera any el Tenorio el dia de Tots Sants. El mateix any de la constitució de la Grècia Grogia el 1903 trobem la següent crònica al *Diario de Villanueva*: "Don Juan Tenorio llevó como todos los años, los villanoveses al teatro, con tal motivo se llenó el Casino Artesano de un público muy escogido y que por sus muestras de desagrado cuando algún chusco distraía la atención, se veía claramente que le interesaba el drama que, no por ser tan visto es menos interesante".¹²²

Un altre dels Tenorios amb tradició i llargament elogiat a la premsa per la seva perfecció interpretativa era el representat cada any al teatre Apol·lo pel jovent de la societat La Danza.¹²³

La Grècia inicia la representació del Tanorio a partir de l'any 1907.¹²⁴ No en representa la versió original de l'obra sinó que en fa una versió còmica en un castellà barreja de català, o bé viceversa, tant se val. Es tracta d'una paròdia que porta per títol *Don Cuan Tanorio*, l'autor de la qual és Llamp-Brochs, pseudònim de l'escriptor humorístic manresà Sixte Rebordosa i Comas.

Degut a la proliferació al nostre país d'entitats de caire humorístic, la versió llamp-broquiana té ràpidament molt bona acceptació.

Si bé desconeixem quan fou la primera representació a Vilanova, sí que sabem de manera certa que la darrera d'elles està datada el 30 d'octubre del 1936 al Teatre Bosc en un acte d'homenatge de la Grècia a les Milícies republicanes. Fou el darrer Tanorio i la darrera activitat dels grecs.

Farem una aproximació al contingut d'aquesta versió que tant popularitzà l'entitat vilanovina, sempre interpretat de forma seriosa i professional, amb

¹²¹ *Ibidem*

¹²² *Diario de Villanueva y Geltrú*, 4 de novembre de 1903

¹²³ *Costa de Ponent*, 10 d'agost de 1907

vestuari propi de l'època, i decorats adients de lloguer que cap als anys trenta costaven a l'entitat poc més de seixanta pessetes.¹²⁵

Els grecs-grocs utilitzaven per la seva funció un *Don Cuan Tanorio* editat l'any 1909 en la seva ja “Quinta disión”. El contingut es presentava com: “Drama sengriento, aspelusnante, aspesmódico y harroroso, an siete actos y muchos cuadros”.

Després l'autor advertia d'algunes particularitats: “Adornado cuan una enfinidad de motos astraños, rapresentado siempre cuan envidiable y ruidoso éxito, y ascribido an una cosa que parece verso, por un mancebo conocido en la república de las letras por LLAMP-BROCHS”.¹²⁶

L'obra es dividia en dues parts de quatre i tres actes, respectivament. A la primera part: la taberna d'en Legaña, la ensarronada ó la mala pertida, la guillada del cuanvento ó la escondida del huevo, i !!! Sangre, moerte y esterminio!!! ó El pelacio de don Cuan. I a la segona part: los moertos que se belugan ó el canguelo de un miñon, la pervocación ó el final de una comida, i, finalment, la venganza de un metado y la gloria de don Cuan.

L'obra teatral s'acompanya en tot moment de les notes del narrador que ens fa ressò d'ambients, decorats i maneres d'interpretar, guiant als actors i lectors per tal d'aconseguir els efectes desitjats per l'autor.

S'iniciava l' “asena ” primera aixecant el teló i s'escoltava cantar el cor: “No te astires ni te ancojes delante de un carretón”. I declamava Tanorio: “Com gritan estos pallassos, / paró ! Mal llamo me parta ! / Si aixís que acabe esta carta / no les espiño los nassos”.¹²⁷

Alguns diàlegs foren tant popularitzats pels grecs-grocs que es recitaven en altres moments i ambients de la ciutat, com ara: Diego: ¿La taberna d'en Legaña ? / Legaña: An ella estais, queballero / Diego: ¿ Y an donde está el

¹²⁴ *Programa del Don Khuan Tanorio*. Full volant. 27 d'octubre de 1907

¹²⁵ Arxiu Comarcal del Garraf. Doc. 2763. 1935

¹²⁶ Llamp-Brochs. *Don Cuan Tanorio*. Barcelona, 1909. p. 2

tabernero ?. ¹²⁸

Una taverna ben assortida, fins per als més afamats: ¹²⁹

¿Careis comer sopa ó secas,
bacallà a la lata, ab naps,
serdinas asquebetxadas,
carne ab cebas, estufat,
quensalada cuan senfaina,
hocico y pies de badela,
rostido cuan escaruela,
romesco á la quetalana.

A l'inici del tercer acte l'autor donava algunes pautes als actors: "Al levantar el talón se encuentran es asena la madre Badesa y doña Aynés, la primera acaba de heser un sarmón que doña Aynés asterá oyendo como quien siente plujar [...] An este acto y an todos los demás de la obra es adispensable un sagundo apunte que sepa de tocar quempanas, haser el burro y demás habilidades que se verán en los otros actos, si el autor los ascribe". ¹³⁰

Trobar entre els grecs-grocs qui sabés "fer el burro" no devia ser tasca difícil. El drama continuava amb les reflexions de "dona Aynés" desfogant-se amb la superiora del "cuanvento": ¹³¹

Mas hoy la oí distreida
y sus pelabras trobé
que hasían bastante fástich
y mal de cap á la vez.
Hasta perlava tan fuerte
y se me asercaba tan,
que tuví que anretirarme
porque echaba capellans.

¹²⁷ *Ibidem*, p. 5

¹²⁸ *Ibidem*, p.15

¹²⁹ *Ibidem*, p.16

¹³⁰ *Ibidem*, p. 60

¹³¹ *Ibidem*, p. 61

Una de les escenes més característiques del Tenorio son les declaracions passionals entre els dos protagonistes: ¹³²

Mira ajegudo a tús pies
todo el eltivo rigor
de este tros d'astequirot
que randirse no craía,
edorando ¡chata mía !
la asclevitud de ti emor.

.....

Quellat, por Dios, !Oh, don Cuan !
que hasta me hariais risar
si no m'hisiera aguantar
el públich que ting deván.
!Oh quellat per compesión !
que al ascutchar vuestra vos,
me perese que hay un gos
que'm rosega el coresón.

Més compromeses resultaven les declaracions de bones intensions de Don Cuan dirigides al pare d'Aynés en demanar la mà de la seva filla: ¹³³

Seré esclavo de tu hica,
cuan ti mismo viviré,
tú administrarás mis bienes
cobrando un quince por cent.
A las seis de la meñana
cada dia'm llevaré,
no aniré nunca al trato,
ni aniré nunca al cafè,
despues de sopà a la cama;
y si may salgo á passeig,
de bracito cuan tu hica

¹³² *Ibidem*, p. 90

¹³³ *Ibidem*, p. 103

y en unión tuya ha de ser.

Altres diàlegs incorporaven més violència: ¹³⁴

–!Y a tí, narís d'arengada ! / que me has desido ledrón, / en prueba que no'm fas pón, / te metaré cuan la aspada !

–Dons muere tu y acabem !

–!Casús! ! Yo soy muerto, cap d'anyell, paró tu mueres tembién !

La segona part començava amb la mort d'Aynés i el desconsol de Don Cuan, coneixedor del remei que l'hauria salvat: ¹³⁵

–¿També es murió?

–Disen que de añoramiento cuando ancerrada al cuenvento sin su don Cuan se ancuentró.

–¡Es dasir que's va morí!

–El ramedio no ancuentraron

–!Y porqué no la afartaron de pan sucado cuan ví!

I arriba la darrera escena: “os moertos se retiran todos quebisbajos y quentando muy bajito el *Yo te lo encenderé*”: ¹³⁶

¡Tramohistas, á la una !
las máquinas parperat,
porque comiensa á ser tart
y el sañors cansats están
de veure haser un don Cuan
tan lleno de disbarats.

En una nota final, l'autor insisteix en les recomanacions als actors per tal del bon èxit de la interpretació: “NOTA: Para que la representació produeix bon efecte als espectadors, es precis que'ls actors declamin ab molta serietat y bona entonassió dramàtica, pressidin de pallassadas y afegiduras que per bé

¹³⁴ *Ibidem*, p. 107

¹³⁵ *Ibidem*, p. 121

¹³⁶ *Ibidem*, p. 157

que resultin sempre serveixen per donar lloch a pensar que se estan burlan del publich. La obra deu vestir-se ab tota propietat, y convé no prescindir del més petit detall”.¹³⁷

Hem cregut convenient fer una extensa referència al *Don Cuan Tanorio*, representat durant més de vint anys per la Grècia Grogga el dia de Tots Sants; atès que era una de les seves principals i més populars activitats anuals.

Tant l'estil com l'argument eren adequats per donar joc a la solera humorística dels grecs, una obra en la que de ben segur s'hi devien trobar a gust.

La primera representació del Tanorio dels grecs de que en tenim notícia és datada el 27 d'octubre del 1907 al mateix teatre de l'entitat, feta por un pelotón de mensebos que trabequerán cuan pección, por queriño al... y tienen el onhor de dedi-carla á todos los seres que no excusen su asistencia”.¹³⁸

L'obra es presentà sota el títol de *Don Khuan Tanorio*, títol que evolucionaria els anys deu cap el “Don Kuan”, i el “Don Cuan” a la dècada posterior.

El programa de la funció de 1907 s'acompanyava d'algunes notes iròniques: “Hemos rogado a la concurrencia que dispensen las faltas de ortografía que los niños confeccionarán al declamar, y la entrada es por la calle de la capital de la Isla de Cuba, cuya puerta se dilatará para mayor comodidad. Se prohíbe que nadie prohíba lo que la Sociedad ya prohibí”.¹³⁹

Al llarg de la seva història la Grècia va fer algunes representacions memorables del drama de Zorrilla, tant al teatre Bosc com a l'Apol·lo, com ho són les funcions del 12 de novembre del 1916, el 9 de novembre del 1920 o la del 17 del mateix mes de l'any 1922 en benefici de les “cases de braguers” i alguna altra en benefici de les “cases de serradures”, com hi consta irònicament. Com bé s'assenyalava: “La casa Clausolles ha ofrecido un

¹³⁷ *Ibidem*

¹³⁸ *Programa del Don Khuan Tanorio*. Full volant. 27 d'octubre del 1907

¹³⁹ *Ibidem*

descuento a los que tanto risar se rompiesen”, o bé “la entrada será por la poerta” o “La fonción se acabará cuando cuando esté concluyda”.¹⁴⁰

Sens dubte, però, el *Don Cuan Tanorio* més simbòlic fou el que la societat humorística interpretà el 30 d'octubre de 1936. Aixecà molta expectació i es convertí –ells encara no ho sabien– en la darrera activitat pública de La Grècia Grogà. La funció tingué lloc al teatre Bosc, com a “Festival benèfic Pro-Milícies” amb la col·laboració del Sindicat Musical, sota la direcció del mestre Francesc Montserrat.

L'obra còmic-dramàtica era presentada com: “sincronizado en griego-marilla, quan música original, prosadente de varios robatorios i quan letra aspresa para que ligue quan el sorollo”. Les notes de l'organització estaven en la línia habitual: “no se permite la entrada a los niños da pecho para que no anseñen malos visios, prohibida l'antrada a los serenos; un golpe el treiato lleno, no se podrá antrar; al que no le agusta la funsión, no se le tornaran los caleros; las demàs notas, musicales [...]”.¹⁴¹

La ressenya de l'obra anava acompanyada d'alguns consells: “Cantos i bailes a dojo, ragosijo de la vista y de la oreca, antriga, mosión, masterio, visio, miseria, luco, quendidez, arragancia, rebatamiento, lucuria, ira, gola i averisia, cocaína, pentorrillas, caras feas, lágrimas, crits i lligacamas. Sasinatos, fosilamientos, justicias, bangansas, asterminios y absoluciones. Arias, duos, solos vocales y de gralla, cupletes y gallos por todos plegados. Anternesimiento de corazones famellas quan los versos de Tanorio. No se atmetirán reclamaciones si doña Aynés produsa algun bullido matrimonial. Abirá servei de vaquilancia para las niñas de quinsa a curanta agostos per avitar dasperfectos. Aspectacolo no apto para los que padesan de la melsa, hielo sobrejido, etc,etc.”¹⁴²

¹⁴⁰ *Ibidem*, 12 de novembre del 1916

¹⁴¹ *Ibidem*, 30 d'octubre del 1936

¹⁴² *Ibidem*

18. LES CARMELLES

Si les mascarades de Carnaval o les representacions del Tenorio eren activitats fonamentals que donaren a conèixer La Grècia Groga com a entitat humorística i la popularitzaren a Vilanova i la Geltrú, la tasca que de ben segur més els projectà enllà de les nostres contrades i molt concretament cap a viles d'arreu de Catalunya foren les Caramelles. Una realitat que no defuig l'èxit que els cantaires grecs assolien a la pròpia ciutat.

La cantada de Caramelles per Setmana Santa, i molt particularment el Dissabte de Glòria, era una celebració tradicional a molts indrets de Catalunya, també a Vilanova, on ja el segle XIX algunes entitats les organitzaven amb regularitat.

Aquesta tradició troba la seva arrel en els goigs de caràcter exclusivament religiós que es cantaven antigament i que donaren lloc a que, paral·lelament s'organitzessin grups, majoritàriament de joves, que entonaven cançons profanes pels carrers.¹⁴³

Foren precisament les caramelles del 1903 la primera activitat de la recentment constituïda societat de Els Grecs-Grocs. Una cantada de presentació probablement espontània atès que no constava al programa inicial, ni tampoc al *Diario de Villanueva y Geltrú*: “Ahir al vespre debíen sortir a cantar les típiques Caramelles les societats corals de: L'Unió Vilanovesa, Els Pescadors, Cafè Central de la Marina, Círculo Católico i La Sembra”.¹⁴⁴

O potser hi havia una confusió entre els Grecs-Grocs i La Sembra ?. Ja hem assenyalat en el seu moment que entre les hipòtesis del naixement de la nova societat, una de les més versemblants es que fou a partir de l'associació La Sembra. En aquell moment era un estat de transició que no quedava clar per a ningú.

¹⁴³ *Gran Enciclopedia Catalana*. Vol. VI, p. 243

El mateix mitjà se'n faria ressò l'endemà de la sortida caramel·lística del vespre del dissabte 11 d'abril del 1903: “diferents colles de Caramelles entre les que recordem Els Pescadors, els Grecs-Grocs i el Círcol Catòlic”.¹⁴⁵

Reproduïm tot seguit aquelles primeres Caramelles amb lletra del soci Josep Milà i Martí. Un text de presentació i d'elogis cap a les noies, cap a la musa indeterminada i inspiradora, un tema que mai deixarà d'acompanyar les seves caramelles. El títol del text era *Noia Aixerida*:¹⁴⁶

(Solo baríton)

Noia aixerida

Pasqua ens convida

a engegâ a dida

el bacallà.

Quaresma mora

i així ja és fora

oli a tot hora

i el dejunar.

(Coro)

Som els Grecs, Grocs Grecs;

nem pel món llençant gemecs.

Som els Grecs, Grecs Grocs,

prò no som pas gens badocs.

Som els Grocs, etc.

(Tercet, tenors i baix)

Per xò nineta

la cistelleta

ben guarnideta

puja aquí dalt.

T'en direm maca

si a tu no't raca

de la butxaca

treure algun ral.

¹⁴⁴ *Diario de Villanueva y Geltrú*, 12 d'abril de 1903

¹⁴⁵ *Ibidem*, 13 d'abril de 1903

¹⁴⁶ *Caramelles de la Grècia Groga*, 1927

(Coro)
Som els Grocs, etc.
I ara noia bonicoia
tots marxem.
Si t'agrada la cantada
de bon cor ens alegrem.
Salamera
repitera
ves al llit
i descansa
sens recança,
bona nit.

Una lletra no massa enginyosa i un punt innocent, lluny de les més punyents que els grecs farien servir a les Caramelles d'anys a venir, esperades i celebrades per uns, temudes per altres.

Aquestes caramelles del 1903 es cantaren novament a la sortida que els cantaires feren el 1927 a Girona, en commemoració dels vint-i-cinc anys de cantades.

Sortien any darrera any a cantar cap a les deu del vespre del dissabte de Pasqua, La convocatòria per cantaires i seguidors era tradicionalment al número 108 de la Rambla, davant del seu local social, on s'hi acostumava a amuntegar des de ben aviat la gent amb ganes de sentir aquelles primeres tonades. Hi havia edicions en que l'èxit se l'emportava la música i d'altres en que els elogis es centraven fonamentalment en les lletres aconseguides. L'objectiu era, però, l'equilibri entre una bona lletra plena de suggeriments i ironia i una música destacada que seleccionés els millors i més moderns temes del moment. Els cantaires anaven acompanyats habitualment d'alguns instruments característics: un contrabaix, un harmònim, violí, flauta, bateria i algun altre. La Grècia comptava amb solistes reconeguts, socis de l'entitat que es lluien cada any . Destacaven per la qualitat i assiduitat: el Remigi Ferrer "Remigio", en Bernat, l'Enric Verdú i en Josep Soler com a tenors; el

Pagès, baríton; en Ramon Martí “Miquiño”, i entre les veus de tiple destacava la d'en Santacana, ferroviari.¹⁴⁷

El grup comptava també amb especialistes en les diverses facetes. El Francesc Segura “Gibrelles” era l'afecionat a l'òpera italiana i que recollia èxits tot interpretant fragments de *Tosca* o *Rigoletto*.

En aquell primer terç de segle hi havia una inclinació natural al cant per part de la gent del carrer: paletes i manobres cantaven tot treballant dalt de la bastida, les dones cantaven darrera dels telers, proliferaven cors i orfeons arreu del país, i existia una clara predisposició a anar a sarsuela, al teatre o a balls de tota mena, els únics espectacles públics amb que es comptava per l'esbargiment de les classes populars.

Les caramelles s'estructuraven en diversos tipus de música: sarsueles, òperes, himnes, sardanes, cançons populars, etc., amb un popurri inicial i amb la inserció de *couplets*, una peça importada de França i que els grecs aprofitaven per fer-ne les crítiques més agudes.

L'argument tant podia fer referència a fets reals ocorreguts com a episodis ficticis que ells cantaven amb tants detalls i seriositat que els feien versemblants. A les sortides de les caramelles el nombre de cantaires oscil·lava normalment al voltant de les quaranta persones, socis i no socis, joves i grans. Molts vilanovins participaven de manera entusiasta en aquesta única activitat de la societat al llarg de l'any. Tal era el cas d'en Pau Martí i Martí, el “Pau sord”, impressor de ca l'Oliva destacat a Barcelona i amic d'en Magí Ill “Nories”, ajudant de cafeter. Ambdós amics es retrobaven cada any a les excursions de Caramelles i dedicaven la nit tot passant revista dels vells coneguts vilanovins: que si aquest es mort, que si l'altre s'ha casat, etc., diàleg seguit, atesa la sordera considerable d'en Pau Martí, per la majoria dels estadants de l'hotel on s'allotjaven. Per la seva condició d'impressor elaborava

¹⁴⁷ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 2 de juliol del 1977

cada any una tarja de salutació pels seus companys cantaires, a l'estil de: “Amb motiu de l'onzè any que tinc el goig d'acompanyar-vos a l'excursió caramelística, i, participant de la vostra alegria i esbargiment, que és la meva, us desitjo que vos sigui ben agradosa l'estada a la capital del Segre”. Acabava sempre amb un “Visca la Grècia !”, i donant mostra del seu esperit universalista signava: “Planeta Terra, districte de Vilanova, 4 d'abril de 1926”.

El popurri inicial es composava a partir de les obertures d'alguna òpera de renom, seguides de tonades més populars com: tangos, sarsueles, fox-trot, etc. Sempre hi havia una peça, considerada la més seriosa, que amb música popular del país o de sardana servia d'homenatge per evocar alguna personalitat traspasada durant l'any: Anselm Clavé, Àngel Guimerà, Ignasi Iglésias, Santiago Rusiñol, Blasco Ibañez, etc.

A la darrera part de les caramelles s'hi cantaven els ja esmentats cuplets, les peces més esperades i temudes tot esperant veure a qui li tocava el rebre. Era una peça directe i eloqüent que es convertia en una mena de sermó de Carnestoltes més sintetitzat i cantat.

Moltes de les lletres i músiques de les caramelles de l'entitat eren degudes al soci Sr. Toldrà, pare de l'insigne mestre Eduard Toldrà. Així mateix, els dos mestres-directors de les caramelles que esdevingueren més populars foren el mestre Josep Planas, també soci, i el mestre Francesc Montserrat en una segona etapa. Aquest darrer fou entre el 1909 i el 1912 director de la Societat Coral La Unió Villanovesa fundada el 1861.¹⁴⁸

El mestre Planas posava especial interès en el contingut de les lletres, posant de relleu detalls dels fets ocorreguts en el curs de l'any i recollits per ell mateix, mentre que el Mestre Montserrat posava l'èmfasi en les notes musicals

¹⁴⁸ Olivé, Àngel. “Alguns aspectes culturals de la Vilanova de principis de segle”. *Estampes Vilanovines (1880-1920)*. Gran Penya.

fonamentada en versions i fragments de bandes sonores de pel·lícules, òperes o sarsueles de moda.

Els grecs-grocs tenien una especial capacitat per a la improvisació en el contingut argumental de les lletres, adaptant-se amb referències i descripcions al·lusives a la població que visitaven o bé satiritzant alguna escena o personatge que en aquell precís moment es trobava allà. Experts de la improvisació ho foren Daniel Martí; el Sr. Fontanilles, maquinista de tren; en Miquel Ballester, o el “Lau” Vallverdú, cantaires habituals.¹⁴⁹

Les sortides o excursions caramel·listiques a altres indrets de la geografia catalana es feien el diumenge i el dilluns de Pasqua, i fou l'activitat externa que més projectà i prestigià a la societat vilanovina.

Aquelles sortides eren esperades pels forans, però sobretot pels propis cantaires, doncs esdevenien unes jornades de sarau i gresca irrepetible allà on anaven i on hi sovintejaven tota mena d'humorades.

En el seu periple visitaren Granollers el 1922, Valls el 1923, Calella el 1924, Montblanc el 1925, Lleida el 1926, Girona el 1927, Sant Feliu de Guíxols el 1928, o Capellades el 1929. El 1933 repetiren Granollers i el 1934 cantaren a Ripoll. El 1935 es suspengueren les caramelles, així com la resta d'activitats de l'entitat, com a protesta per la clausura d'algunes entitats després dels fets d'octubre de 1934. La darrera sortida de les caramelles fou el 1936 a la ciutat de Tortosa.

Aquests desplaçaments restaven condicionats, com sempre, a la realitat econòmica de la societat, més aviat eixuta. Un pressupost de sortida de caramelles als voltants dels anys 1925 i 1930 suposava per a l'entitat una despesa aproximada d'entre 800 i 1.000 pessetes. Les principals fonts d'ingressos eren els quotes i les consumicions del cafè. Malgrat tot, la quota d'una pesseta mensual, que als anys trenta puja a pesseta i mitja, no donava

¹⁴⁹ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 5 de novembre del 1977

per gaire, tenint en compte que els associats no arribaven als 300. Un cafè a l'entitat valia 0,30 ptes. i una copa de conyac 0,50 ptes., el mateix que un cafè amb llet i cinc galetes Maria.¹⁵⁰

Tradicionalment alguns ciutadans pagaven perquè anessin a cantar les caramelles al davant de casa seva. Una oportunitat que junt a la recapta que es feia entre els oients servien per intentar sufragar les despeses ocasionades.

Un exemple de la precarietat econòmica que acompanyava les caramelles ho demostra la petició de subvenció que demanen a l'Ajuntament vilanoví l'any 1915. La petició de subvenció era signada per Josep Sanromà, president, i datada el 25 de març del 1915: “como todos los años ha organizado para su salida la víspera del domingo de Pasqua Florida las tradicionales Caramellas, però como son tan pocos los particulares que solicitan oirlas que obligan a esta sociedad a desistir de su proposito por no corresponder lo que se recauda a los gestos que ocasiona la organización de dichas Caramellas. Antes de llegar a tan extrema solución y atendiendo al público que atrae todos los años, la salida de dichas Caramellas”. Finalitzaven demanant al consistori que els pogués subvencionar amb una “cantidad prudencial”.¹⁵¹

Els assaigs de les caramelles es feien cada any durant la temporada de quaresma i començaven tot junt havent acabat el carnaval. Aquell grup estable de trenta o més cantaires, uns veterans i altres novells donaven un bon mal de cap al pobre director que els havia de coordinar. La música, normalment ja era coneguda de quasi tothom, atès que el mestre assajava les melodies al piano del cafè alhora que així amenitzava l'ambient. Els assaigs eren oberts a socis i no socis i tothom podia participar-hi, havent de passar prèviament i davant del mestre l'entonació de l'escala de notes: Do...,Re...,Mi...; davant l'expectació dels assistents que esperaven el gall per

¹⁵⁰ *Ibidem*, 16 de juliol del 1977

¹⁵¹ Arxiu Comarcal del Garraf. Doc. 2777. 1915

fer la gresca corresponent.

A partir del 1922 la junta de l'entitat decideix d'imprimir les lletres íntegres de totes les caramelles en forma de llibret. L'assaig general tenia lloc cada any la nit del Divendres Sant acabada la processó, doncs alguns dels músics tocaven a ambdós llocs. Amb la sala plena de gom a gom, s'anaven succeint les peces davant la desesperació del mestre per coordinar el cor, fins que aquest deia:

–Demà dissabte, a les deu tots aquí i ben mudats.¹⁵²

Les lletres de les caramelles foren escrites per diverses persones al llarg de la seva història, però foren bàsicament dues les que destacaren en aquesta particular i important tasca. El primer fou en Joan Tomàs Biscamps, un personatge molt distret, empleat de l'Escola d'Arts i Oficis i naturista practicant. Ben arrelat a Vilanova imprimia un caràcter molt local a les seves lletres, molt carregades d'insinuacions i semblances amb un to molt “picant” per l'època. Les seves Caramelles anaven a compte de tots els cafès de l'any, atesa la seva distracció a l'hora de pagar-los.

Els arguments al ludien a fets i noms que no sempre es corresponien amb escenes o persones reals. Allò, no obstant, catapultava la imaginació dels assistents, atribuint-se els fets cantats a aquell o aquell altre.

Era el cas del conegut i reiterat Joan, protagonista de moltes de les caramelles de la Grècia: El pobre Joan té una pega, / com mai cap home ha tingut, / que'l pes de les seves banyes / el fan anar geperut (...).¹⁵³

En Biscamps fou traslladat per motius laborals a la Universitat de Barcelona, perdent tot contacte amb l'entitat i amb Vilanova.

Al mestre Josep Planas li calgué trobar un altre especialista en la matèria que composés lletres amb el caire humorístic necessari. Del 1921 fins el 1928 l'autor fou Josep Asmarats. Els arguments i els fets li eren facilitats pel propi Planas ja que no coneixia l'àmbit local. Feu excel·lents composicions, però hi

¹⁵² Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 16 de juliol del 1977

¹⁵³ *Caramelles de la Grècia Grogga*, 1936

hagué desavinences amb alguns socis atès que moltes lletres no eren exclusives per a la Grècia, atès que l'Asmarats feia peces per diversos cors d'en Clavé.¹⁵⁴ Els temes tenien un enfocament més general, més universalista. Eren lletres, però, que las fes qui les fes eren treball de tot l'any resseguint l'actualitat o esperant la inspiració de la creativitat.

Els caramellistes anaven sempre presidits per la bandera de la societat i acompanyats per un fanal representatiu de la colla que simulava donar llum als cantaires. Era d'estil àrab de vuit cares fet com un mosaic de vidrets de colors amb una làmpada en el seu interior. Era un model de detallisme i paciència, obra dels socis Josep Vidal "Viejerita" i d'en Gabriel Juliachs.¹⁵⁵

Algunes de les músiques que acompanyaven les caramelles es repetien en diferents edicions i algunes esdevenien ja peces clàssiques. A les del 1923 s'hi inclogué una selecció de música francesa i a les de l'any 1928 una selecció de tangos argentins.

Les sarsueles més musicades eren *La Dogaresa*, *Maruxa*, *Doña Francisquita*, *Marina*, *El Huesped del Sevillano*, *Luisa Fernanda*, *Bohemios*, *La Corte del Faraón ...* D'entre les òperes esmentem: *Aida*, *Tanhaiuser*, *Rigoletto*, *La Boheme*, *Cavalleria Rusticana ...*; i també es destaquen peces de música popular com: *La Donzella de la Costa*, *El vestir d'en Pasqual*, *l'Hereu Riera*, *Pel teu amor*, *La Balanguera*, *Els Tres Tambors*, *L'Emigrant ...*

A les lletres es feia especial al·lusió a temes polítics com la guerra del Marroc o l'autonomia, la crítica a altres entitats vilanovines, referències als balls de moda com el *fox-trot* o el *xarleston*, i a les invencions i avenços del moment com el metro o la radiotelefonía, tot fent-ne comentaris satírics. Alguns fragments fins i tot es cantaven en anglès o en italià entonats pels solistes de la colla.

Farem una aproximació al contingut argumental d'aquelles caramelles. El

¹⁵⁴ Tubau, Àlvar. *Op. cit.*, 23 de juliol del 1977

¹⁵⁵ *Ibidem*

1922 cantaven amb música de *La Sardana de la Pàtria* d'Enric Morera: ¹⁵⁶

Dançar veureu noies senzilles
marcant el punt lleugerament
i que mostrant ses pantorrilles
fan perdre'l punt a molt jovent.
També hi ha una noia que festeja
i està torrada amb el xicot;
que la sardana la mareja
i més gustós troba el fox-trot."

Altres peces tenien un contingut més polític:

El que aquest any dúia la rienda
fent ballâ tota la nació,
era'l nou ministre d'hisenda
el nostre Francisquet Cambó.
Ell va dir qu'Espanya tenia
necessitat de molts dinês.
Prò de la nostra autonomia
per ara's veu que no'n sab res.
Primê abaixen subsistències
el pâ, el vi i els fasolets
i esperarem plens de paciència
que'ns baixin també'ls calsetets.
Prò igual qu'en terres marroquines
aquí se'ns ha demostrat prou
que lo que sobren són gallines
però que en canvi falten ous.

Les caramelles del 1922 acabaven amb referències a la ciutat visitada:
“Desitjant que sia grata / nostra estada a Granollers / per poguer tornâ
algun dia / si és que algú hi queda promès”.

A les caramelles del 1923 es feia una referència humorística a temes més

¹⁵⁶ *Caramelles de la Grècia Grogà, 1922*

socials com la baixada del preu de la llet: ¹⁵⁷

Es el tema d'avui dia
la baixada de la llet .
Com que va ara tan barato,
se'n beu sempre que's té set.
Si la competència dura
hi haurà dugues variacions ,
baixaràn de preu les dides,
pujarán els biberons.

Les caramelles del 1924 foren les primeres cantades sota la dictadura, i per això els grecs les encetaven d'aquesta manera i amb una música prou coneguda: “Plou i fa sol, / la censura vigila; / plou i fà sol, / no's pot cantà'l que es vol. / Per xó no cantem / les coses que voldríem / per xó no cantem / i aixís no perilleu”. ¹⁵⁸

Algunes lletres estaven pensades per cantar-les fent al·lusions – indiferentment– a Vilanova o a la ciutat visitada, inserint les variacions corresponents: “No hi ha noies al món / com les de Vilanova (d'aquí Calella) / que per ballà el fox-trot / belluguen la cassola (paella)”

A la cantada del 1925 es feia referència al cas dels bitllets falsos: “Un fulano que en guardava / molts de mil dintre un bagul, / ara diu que li serveixen / sols per aixugar-se el ...nas”. Òbviament, la censura vigilava.

A Montblanc, els grecs-grocs aconsellaven als joves tot dient: ¹⁵⁹

Pels joves que han de casar-se
un consell volem donar,
que la dona prima i neta
esculleixin per casar.
Doncs és ja cosa provada
i ningú ho podrà negar,

¹⁵⁷ *Ibidem*, 1923

¹⁵⁸ *Ibidem*, 1924

¹⁵⁹ *Ibidem*, 1925

que de molt grossa i molt lletja
bé prou que s'hi tornarà.

Altres lletres eren sobre temes més vilanovins: “Prospera tant Vilanova, / que ningú anirà a lloguer, / fins ja té avui casa pròpia / el Toribio carboner”. Les caramelles del 1926 començaven amb un to de clara inspiració poètica, que de tot hi havia: ¹⁶⁰

Per fi ha arribat
la nostra Pasqua adorada;
de flors el prat
sa flaira n'es escampada.
Tot rebrota, tot riu;
ja s'acosta l'estiu.
Tot respira amor
quan batega el cor;
diada és de perfum,
d'esplendorosa llum.

El 1927 es celebraven les noces d'argent de les caramelles de la Grècia Grogga, i així ho recordaven: “Ja ho veieu quantes cantades / en vint-i-cinc anys hem fet; / el nou-cents tres començarem / i ja som el vint-i-set.

Els cuplets alternaven les poca-soltades habituals amb la crítica a les altres entitats. Les dirigides al Foment i a L'Unió eren les predilectes dels grecs: ¹⁶¹

Avui son moda les boines,
demà ho seran els casquets
i potser no trigar gaire
gorro frigos per barrets.
Qu'els passa als del Fomento
qu'ara mai estan quiets ?
Tot aixó durarà un misto,
foc d'encenalls i uns quants pets.
Nosaltres som els que creuen

¹⁶⁰ *Ibidem*, 1926

¹⁶¹ *Ibidem*, 1927

de que'l morir-se convé,
sols demanem de qu'es morin
totes les sogres primer.

La colla de caramelles visiten el 1928 Sant Feliu de Guíxols, i entre una selecció de tangos i un homenatge a Blasco Ibañez hi trobem les lletres següents: “Si les dones cada dia / s’escursen més els vestits, / aniran prompte a la ruina / molts fabricants de teixits”.¹⁶²

A Barcelona s’hi havia instal·lat aleshores una exposició de feres i els grecs ho aprofiten: “Un fulano que té sogra, / sis cunyades i muller, / no hi va anâ a veure les feres / perquè a casa prou ne té”.

L’any 1933 el famós Joan en torna a ésser protagonista un cop més: “En Joan té la dona molt guapa, / més no se’n cuida i la deix sola, / i a la nit mentres el llanut clapa / hi ha un fulano que l’aconsola”.¹⁶³

El 1934 cantaven a Ripoll:¹⁶⁴

Al Foment ara fan cine,
cine d'aquell tan polit,
manaren que per entrar-hi
es portés traje de nit."

.

Ripoll, vila venerada
t'hem vingut a visitar
la teva flora i les noies
per si ens ho vols ensenyar.

Les caramelles del 1936 foren les darreres de la Grècia. Referències vilanovines:¹⁶⁵

Moltes cases d'aquest poble,
tot i fent goig de debó,
com no troben qui les lloga

¹⁶² *Ibidem*, 1928

¹⁶³ *Ibidem*, 1933

¹⁶⁴ *Ibidem*, 1934

¹⁶⁵ *Ibidem*, 1936

tenen un paper al balcó.
Si no abaixen les tarifes,
aquests pisos tan bufons
prompte els hi creixerà l'herba
i s'hi faràn rovellons.

I algunes lletres picants, dedicades a aquelles noies que anaren a l'exposició de les feres: ¹⁶⁶

Van anar a veure les feres,
i la impressió fou tan gran,
que a les nits encar sommien
la trompa de l'elefant.
Les figues de coll de dama
són un plat molt exquisit,
segons conta un que aquí canta
amb el que l'hi ha succeït.
Pujà dalt d'una figuera,
amb la filla d'uns parents,
i son pare và trobar-los
amb la figa entre les dents.

Foren les darreres tonades que tancaren una tradició caramel·lística, però que foren alhora la fi de la societat com a conseqüència de la imminent guerra.

S'acabaren també les caramelles que organitzaven les altres entitats; tot i que algunes rebrotaren a finals dels anys quaranta, perdent però aquell to crític i sarcàstic que les caracteritzava. Bona prova d'això n'és aquest fragment de les caramelles de la Sociedad Coral La Unión Villanovesa de l'any 1949: “Els carrers de Vilanova / ja no semblen un torrent, / que se'n cuida, dona prova / el Magnífic Ajuntament”. ¹⁶⁷

¹⁶⁶ *Ibidem*

¹⁶⁷ *Caramelles de La Unión Villanovesa*, 1949

EPÍLEG

Les Caramelles de la Grècia Groga serveixen per tancar aquestes notes que han pretès fer una aproximació a la realitat que fou aquella societat humorística que ocupà un lloc destacat durant les tres primeres dècades de segle dins l'esfera del món associatiu vilanoví.

Les fonts documentals eren reduïdes i calia aprofitar els darrers testimonis de l'època, protagonistes directes d'aquelles vivències.

S'ha intentat vertebrar la vida dels grecs-grocs tot articulant la seva tasca i les seves interioritats amb l'entorn que els aplegava. Era convenient analitzar les relacions amb altres entitats i amb les pròpies institucions i posar de relleu la seva presència en totes aquelles manifestacions de l'època de caire divers.

Calia aprofundir en les facetes pròpies de l'entitat: l'humor i la gresca, però posant de manifest que darrera les humorades, les caramelles o el carnaval, aflorava una evident voluntat de compromís: polític o patriòtic, de participació social o de contribució decidida a totes aquelles activitats de caràcter benèfic que s'organitzessin.

A través del seu dinamisme, la seva tasca desprenia tota l'essència de la realitat social que els tocà viure i que no fou exempta de dificultats.

Fent un repàs a la tradició associativa i humorística, intentàvem justificar que l'humor grec fou ben propi del seu temps amb aparents dosi d'ingenuïtat, i fins pueril des de l'òptica de la nostra realitat actual.

Com sol ocórrer en tota aproximació a moviments socials o entitats civils, cal esmerçar esforços en imprimir les dosi necessàries de moderació i objectivitat basada en la contrastació rigorosa, atès que el testimoniatge principal parteix sovint d'aquells que visqueren els fets en primera persona. Vivències que el pas del temps, l'enyorança, la nostàlgia i la lògica mitificació tendeixen a

deformar i tergiversar, caient fàcilment en el panegíric.

La curta vida de la Grècia i l'inexorable pas del temps han convertit aquella entitat vilanovina en una desconeguda per la majoria.

Hem cregut necessari fer un reconeixement de la seva particular tasca i valorar la seva gens menyspreable actitud, un comportament recusable per uns i aplaudit per altres. Una conducta i un procedir característic si més no, que els feu viure amb intensitat les circumstàncies i vicissituds del seu temps, observant-les des d'una òptica crítica i simpàtica.

La vida i la història de qualsevol entitat són la història de la seva gent i dels seus fets; des dels més públics fins els més íntims; d'aquells més quotidians o rutinaris fins aquells més coneguts i noticiables.

Això és el que s'ha intentat. Si algun dels fets relatats pogués servir per arrencar un somriure de complicitat o provocar un sentiment de cordial admiració, qualsevol grec-groc se'n sentiria prou satisfet.